

1/2019

SFV

# magasinet

Bildning för framtiden



Skoloperan Djurens planet / 4H / Bo Lönnqvist / Fri bildning

**Nr 1**  
Februari 2019  
Volym 17, 5. årgången

**UTGIVARE**  
Svenska folkskolans vänner  
[www.sfv.fi](http://www.sfv.fi)  
[sfv@sfv.fi](mailto:sfv@sfv.fi)

SFV:s kultur- och bildningstidskrift  
utkommer 4 gånger år 2019

Nr	1	2	3	4
Materialdag	18.1	18.4	6.9	8.11
Utdelas	22.2	24.5	11.10	13.12

**REDAKTION**  
SFV, Annegatan 12,  
00120 Helsingfors,  
tel. 09-684 4570  
[redaktion@sfv.fi](mailto:redaktion@sfv.fi)  
Vi finns på Facebook,  
Twitter och YouTube.

**CHEFREDAKTÖR  
& ANSVARIG UTGIVARE**  
Johan Aura  
[johan.aura@sfv.fi](mailto:johan.aura@sfv.fi)  
040-3559 935

**REDAKTÖRER**  
Rabbe Sandelin  
[rabbe.sandelin@sfv.fi](mailto:rabbe.sandelin@sfv.fi)  
Christine Skogman  
[christine.skogman@sfv.fi](mailto:christine.skogman@sfv.fi)

**LAYOUT**  
Pia Pettersson

**PÄRM**  
Heikki Tuuli/Nationaloperan

Grano Oy, Vasa  
ISSN 2342-7426 (print)  
ISSN 2342-7442 (online)



FOTO: PIA PETTERSSON



FOTO: RABBE SANDELIN

”

– Det hela ändrades ganska radikalt  
i och med att Christoffer Grönholm anställdes  
som kanslichef år 1987. Det var också då som  
min relation till SFV inleddes på allvar.

Bo Lönnqvist sidan 18

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Gemenskap och glädje
- 6 Kort
- 8 Ansök om SFV:s vistelsestipendier
- 9 Ordförande: Sanna och anständiga nyheter
- 10 Kalender
- 11 Hos vännerna
- 12 Skolopera om människans förhållande till djuren
- 18 Bo Lönnqvist och det långa engagemanget i SFV
- 22 4H föreningar nytta med nöje
- 27 Bildningskolumn: Fula fiskar på nätet
- 28 Ode är en hyllning till biblioteken
- 32 Fri bildning ger klirr i kassan
- 35 Kulturkolumn: Minns du mængdläran?
- 36 Med boken i centrum
- 38 Årets Topeliuspristagare Annvi Gardberg
- 42 SFV:s satsningar på föreningslivet ökar det sociala kapitalet
- 45 Bengelsdorff: Telefonen väcker känslor
- 46 Frågan
- 47 SFV fakta
- 48 Författare på djupet
- 52 Läsbiten
- 56 Boklådan
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

12 – Har du sett den här? Den är söt. Den är söt. På Åshöjdens  
grundskola i Helsingfors pågår repetitionerna av *Djurens planet*,  
den första finlandssvenska skolooperan.

► Sidan 12



18 Då professor emeritus Bo Lönnqvist förra hösten lämnade SFV:s  
biografikommitté nåddes en milstolpe i ett långt engagemang  
för SFV. Lönnqvist själv talar om en relation, som i mångt och  
mycket handlat om tillfälligheter.

► Sidan 18











22 För många är 4H synonymt med trädgårdsland och solrosor.  
Men verksamheten är betydligt bredare än så. Den 90-åriga  
rörelsen fångar upp trender och utbildar morgondagens ledare.  
Men grunden är fortfarande den samma – att lära barn och unga  
nya saker.

► Sidan 22





*Skriv  
eller ring!*

Frågor om donationer till SFV samt SFV:s förvaltning		<b>JOHAN AURA</b> KANSLICHEF <a href="mailto:johan.aura@sfv.fi">johan.aura@sfv.fi</a> 040-3559 935	Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem		<b>TED ÖSTERMAN</b> EKONOMICHEF <a href="mailto:ted.osterman@sfv.fi">ted.osterman@sfv.fi</a> 0400-197 692
Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer samt medlemskap.		<b>CAMILLA NORDBLAD</b> KANSLICHEFENS ASSISTENT <a href="mailto:camilla.nordblad@sfv.fi">camilla.nordblad@sfv.fi</a> 045-1210 864	Frågor om SFV:s fastigheter		<b>STEFAN JOHANSSON</b> FASTIGHETSDIREKTÖR <a href="mailto:stefan.johansson@sfv.fi">stefan.johansson@sfv.fi</a> 044-7397 340
Frågor om sektorn Utbildning		<b>SIXTEN SANDSTRÖM</b> SEKTORSANSVARIG, UTBILDNING <a href="mailto:sixten.sandstrom@sfv.fi">sixten.sandstrom@sfv.fi</a> 050-4824329	Frågor om SFV:s kommunikation, publikationer och annonsering		<b>RABBE SANDELIN</b> PUBLIKATIONSANSVARIG <a href="mailto:rabbe.sandelin@sfv.fi">rabbe.sandelin@sfv.fi</a> 0400-453 953
Frågor om sektorn Kultur och bibliotek		<b>VIVEKA ÅBERG</b> SEKTORSANSVARIG, KULTUR OCH BIBLIOTEK <a href="mailto:viveka.berg@sfv.fi">viveka.berg@sfv.fi</a> <a href="mailto:stipendier@sfv.fi">stipendier@sfv.fi</a> 040-5331 710	Frågor om SFV-huset G18, festsalen och bokningar		<b>CHRISTINE SKOGMAN</b> INFORMATIONANSVARIG <a href="mailto:christine.skogman@sfv.fi">christine.skogman@sfv.fi</a> 050-4340 620
Frågor om SFV:s studiecentral och sektorn Fri bildning		<b>ANNA-KARIN ÖHMAN</b> SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING OCH SFV:S STUDIECENTRAL <a href="mailto:anna-karin.ohman@sfv.fi">anna-karin.ohman@sfv.fi</a> 050-3421 890	Frågor om SFV-huset G18, festsalen och bokningar		<b>TOM SUNDBERG</b> VAKTMÄSTARE <a href="mailto:tom.sundberg@sfv.fi">tom.sundberg@sfv.fi</a> 050-366 6436
Frågor om studiecentralens kurser och studiecirklar		<b>BEATRICE ÖSTMAN</b> KURSKOORDINATOR, SFV:S STUDIECENTRAL <a href="mailto:beatrice.ostman@sfv.fi">beatrice.ostman@sfv.fi</a> 040-5026 026			

## Gemenskap och glädje

Det finlandssvenska syns idag tydligt på utbildningsbranschens stormässa Educa, tack vare ett mångårigt arbete lett av Finlands Svenska Lärarförbund FSL. För SFV har det från början varit angeläget att vara med som sponsor av det intressanta program som varje år pågår i det finlandssvenska mässkvarteret Hörnan. På senare år har SFV även deltagit med egen monter. Eftersom utbildning är en av SFV:s största verksamhetssektorer har det nämligen visat sig viktigt att kunna erbjuda mässbesökare ett ansikte-mot-ansikte-möte med SFV, i tillägg till kontakter via webbsidor och ansökningsystem.

Riktiga möten tycks alltså fortfarande ha stor betydelse för människor, trots framsteg när det gäller digitala kommunikationer och virtuella möten. Det bevisas dels av rekordantalet mässbesökare på Educa, dels av det ordmoln vi byggde upp i SFV-montern under mässan, som svarade på frågan ”En skola som mår bra har...”. Ord som *värderingar*, *struktur*, *organiserad ledning* och *god ekonomi* blev ganska små, medan *gemenskap*, *glädje* och *trygghet* blev de överlägset största orden.

Resultatet kan tolkas långt utöver utbildningsbranschen, och kan appliceras på nästan vilken mänsklig verksamhet som helst: det är *slutresultatet* vi skall koncentrera oss på i alla lägen. God ekonomi och organiserad ledning är nog så viktiga ingredienser för att åstadkomma sluresultat, men goda strukturer – väggarna – får aldrig bli det *enda* målet. Först då man efter välplanerat och hårt arbete kan glädjas åt de gemensamt uppnådda målen, har man nått fram.

### Johan Aura

KANSLICHEF,  
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER



## Ansök om Ålandsstipendier

■ Du som kommer från Åland och är första årets pedagogikstuderande på fastlandet kan ansöka om stipendium.

Ålandsstipendierna delas ut för studier på svenska på det finska fastlandet som ger behörighet att verka som: barnträdgårdslärare, klasslärare, speciallärare

Tre stipendier på 5000 euro delas ut. Ansökningstiden är 1–28.2.2019.

Stipendierna utgör ett pilotprojekt, pilotperioden är 2017–2019. Syftet är att utreda om ett stipendiesystem kan befrämja byggandet av aktiva kontakter mellan Åland och fastlandet, i ett läge då allt färre åländska studerande väljer Finland som studieland. Pedagogikområdet fungerar som pilot- och utvärderingsområde. Mer information finns på [www.sfv.fi/stipendier](http://www.sfv.fi/stipendier).

## Ansök om studiestipendier

■ Du som är heltidsstuderande vid en högskola eller ett universitet kan ansöka om studiestipendium. Förutom heltidsstuderande ska du dessutom vara finsk medborgare eller fast bosatt i Finland och ha svenska som modersmål eller studiespråk.

Studiefonden beviljar stipendier för studierelaterade kostnader i Finland eller utomlands. Ansökningstiden är 1–28.2.2019.

Studiefonden prioriterar andra, tredje och fjärde årets studerande. Du kan få stipendium från Studiefonden endast en gång.

Läs noggrant igenom kriterierna för studiestipendier på Studiefondens webbplats innan du ansöker: [www.studiefonden.fi](http://www.studiefonden.fi). Studiefondens ombudsman **Maria Bergenwall** svarar på frågor, [maria.bergenwall@studiefonden.fi](mailto:maria.bergenwall@studiefonden.fi), tfn 050 5548 800.

## SFV:s biografiförfattare, Camilla Granbacka fick pris

■ Den 5 februari fick SFV:s biografiförfattare, filosofie magister **Camilla Granbacka**, ta emot Svenska litteratursällskapets pris om 10 000 euro ur Hedvig Lovisa Falckens testamentsfond.

Priset ges för SFV-biografin *Sigrid Schauman – med palett och penna*. Enligt motiveringen är det “en medryckande bok om en konstnär och ensamförsörjare som blev en av de tongivande konstkritikerna i vårt land. Framställningen täcker många sidor av bildkonstnärens långa liv, från familjetragedin med brodern **Eugens** attentat mot **Bobrikov** till det livslånga utvecklandet av hennes konstnärskap. Bildmaterialet är synnerligen rikt och välvalt.” SFV gratulerar pristagaren! Biografin finns att få från SFV: [redaktionen@sfv.fi](mailto:redaktionen@sfv.fi), 0400 453 953.



FOTO: EVA PERSSON

## SFV-donatorn Stig Nyström har avlidit



FOTO: SOFIA TORVALDS

■ **Stig Henning Mikael Nyström**, professor i neurologi och målare, avled den 15 november 2018 i en ålder av 94 år. År 2005 grundade han Stig och **Maire Nyströms** fond inom SFV, där grundplåten utgjorde egna målningar och böcker han själv har skrivit.

Stig Nyström började röra ihop färger och ägna sig åt målning vid fem års ålder. Detta intresse bibehöll han livet ut och började studera konst vid Ecole Nationale Supérieure des Beaux Arts i Paris, periodvis mellan 1948–1953. Även om han till slut valde läkarbanan och utbildade sig till neurokirurg, upphörde han aldrig att måla och teckna. Enligt hans

egen utsago, blev också målandet hans tillflykt, för att han under kriget skulle ha styrka att överleva de psykiskt betungande strapatserna ute på stridsfältet.

Stig Nyströms andlighet och tro, vilken fick sin begynnelse just under krigsåren, gav honom en ödmjuk syn på livet. Han fascinerades ständigt över livets mirakel, något han många gånger fick bevittna under sin karriär som läkare och neurokirurg.

– Jag har blivit ödmjuk efter allt det jag varit med om, konstaterade Stig Nyström i en tidningsintervju i samband med en utställning av hans religiöst betonade konstverk hösten 2015.

Bland Stig Nyström sista produktioner torde vara ett konstverk han skapade till minne av sin avlidna hustru Maire. Det består av några fotografier av henne omvandlade till ett konstnärligt alster – att ständigt finnas där för hans inre syn.

Stig Nyström jordfästes den 14 december 2018 i Sandudds gamla kapell.



FOTO: RABBE SANDELIN

## SFV på Educa

■ SFV hade god trafik i sin monter på utbildningsbranschens stormässa Educa i slutet av januari. Det intressanta programmet i mässans finlandssvenska kvarter Hörnan drog mycket publik, och mässan som helhet slog nytt besöksrekord: 18 400 personer. Temat i Svenska Hörnan var välbefinnande, och i SFV-montern deltog 107 besökare i SFV:s ordmoln där frågan löd: ”En skola som mår bra har...”. Resultatet var inte helt vetenskapligt, eftersom eftersom live-uppdateringen sporrade deltagarna



att skriva in ord som redan förekom, men resultatet var ändå inte helt utan intresse. De ord som fick flest röster var gemenskap, glädje, trygghet, kommunikation och kulturupplevelser. Som belöning fick deltagarna en SFV-vattenflaska.

## Välkommen på Arvid Mörneprisutdelningen

■ Till SFV:s skönlitterära tävling för personer under 30 år inkom totalt 92 bidrag. Tävlingsstiden avslutades 15.1 och gällde denna gång noveller. Juryns arbete pågår som bäst, och i medlet av april kontakter vi dem som får ett pris eller ett hedersnämmande.

Prisutdelningen är den 7 maj i SFV-huset G18 i Helsingfors. SFV-medlemmar är varmt välkomna att närvara vid prisutdelningen. Meddela senast fredag 26.4 om du vill delta. **Camilla Nordblad**, tel. 045-121 08 64, [camilla.nordblad@sfv.fi](mailto:camilla.nordblad@sfv.fi), tar emot anmälningarna.

## Tack för nomineringarna – vi direktsänder prisutdelningen

■ I december kunde allmänheten nominera kandidater till SFV:s pris och medaljer 2019. Styrelsen fattade det slutgiltiga beslutet om vem som premieras vid sitt styrelsemöte i medlet av februari. Pristagarna, medaljörerna och stipendiaterna offentliggörs och premieras den 10 april under SFV:s vår- och utdelningsfest i SFV-huset G18 i Helsingfors. Du kan följa med den direktsända prisutdelningen på [www.sfv.fi](http://www.sfv.fi).

# 1942



Ellen Stenbäck fick 1945 en penninggåva på 2000 mark, efter att ha varit SFV-ombud i 50 år.

■ Idag entusiasmerar och belönar SFV bildnings- och kultursträvanden med två medaljer och fem pris. Men redan kring sekelskiftet 1800-1900 belönade SFV lärare och kulturarbetare sporadiskt med varierande summor, och från 1942 fram till Folkbildningsmedaljens instiftande 1962 mer systematiskt och med större summor – på initiativ av skattmästaren **John Österholm**. Den första penninggåvan på dåtida 2000 mark i detta nya system tilldelade SFV:s styrelse folkskolläraren **August Backman** i Liljendal. Varje år hittade man inte en lämplig mottagare; penninggåvan delades sammanlagt ut 13 gånger.





## SFV tryggade Axxells fortsatta verksamhet

■ SFV:s styrelse beslöt på sitt möte i november 2018 bevilja Axxell Utbildning Ab ett bidrag om 700 000 euro. Bidraget gör det möjligt för Axxell att fortsättningsvis upprätthålla och erbjuda högklassig undervisning på andra stadiet runt om i Svenskfinland.

– För SFV är det viktigt att vi har högklassig utbildning på svenska i Finland. Vi vill se att varje individ utvecklar kompetenser som behövs för framtiden, säger **Johan Aura**, SFV:s kanslichef.

Axxell Utbildning Ab har under de senaste åren kämpat med ekonomiska utmaningar och inledde ett sparprogram 2013. Genom sparåtgärderna strävade man till att stegvis minska det stora strukturella ekonomiska underskott som uppstått. Tack vare sparåtgärderna minskade utgifterna betydligt och år 2017 skulle bolagets ekonomi ha varit i balans om

inte staten samma år genomfört drastiska nedskärningar. För Axxells del uppgick nedskärningarna till 1,8 miljoner euro.

– Vi är mycket tacksamma för att SFV också 2018 genom det här bidraget gör det möjligt att upprätthålla både bredd och kvalitet i utbildningen tills balans i ekonomin är uppnådd, säger **Stefan Johansson**, VD för Axxell Utbildning Ab.

Axxell har verksamhet på tio ställen i Svenskfinland med ca 2700 studerande.

Axxell Utbildning Ab grundades 1.8.2008 då skolorna Västra Nylands yrkeskola, Yrkesinstitutet Sydväst, Lappfjärds folkhögskola, Finns folkhögskola, City-folkhögskolan, Kuggomskolan och Åbolands folkhögskola/Språk- och turisminstitutet förenade sin kraft och kunskap. Karis Kurscenter togs med i utbildningsenheten 1.1.2009 och Åbolands yrkesinstitut 1.1.2010.

## Anita och Helge Waselius fond grundad

■ **Anita Waselius** avled 1.4.2018. I bouppteckningen efter Anita Waselius framkom att SFV är en av tre testamentstagare.

Enligt bestämmelserna i testamentet skall det av de medel som donerats till SFV "bildas en fond med namnet Anita och **Helge Waselius** fond och av dess inkomst skall utdelas stipendier för elever i svenskspråkiga skolor på finskspråkiga orter". På sitt möte i december 2018 tog styrelsen för Svenska folkskolans vänner r.f. med största tacksamhet emot donationen och grundade Anita och Helge Waselius fond enligt stipulationerna.

## SFV-föreningarnas årsmöten

■ Föreningen Svenska folkskolans vänner r.f. håller sitt årsmöte torsdagen den 21 mars kl. 15.00 på SFV:s kansli på Annegatan 12 i Helsingfors. Under mötet behandlas, förutom stadgeenliga ärenden, även förslag till nya stadgar.

Svenska folkskolans vännerns understödsförening r.f. håller sitt årsmöte måndagen den 18 mars kl. 15 på kansliet på Annegatan 12 i Helsingfors, vars förnyade stadgar även finns med som ett ärende på mötesagendan.

Möteskallelser ingår senast 14 dagar innan i *HBL* och *Vasabladet*. Mer information om de två föreningarna och vem som kan delta på årsmötena hittar du på [www.sfv.fi/forvaltning](http://www.sfv.fi/forvaltning).

## Nya stadgar i sikte

■ SFV arbetar med att modernisera stadgarna för Svenska folkskolans vänner r.f. och Svenska folkskolans vännerns understödsförening r.f. De nuvarande stadgarna är över 40 år gamla och föreningslagstiftningen har under den här tiden ändrats genomgripande.

De planerade ändringarna är till stor del tekniska. Stadgarnas språk moderniseras också så att de blir tidsenliga. De nya stadgarna har förhandsgranskats och godkänts av Patent- och registerstyrelsen.

Svenska folkskolans vänner r.f:s nya stadgar behandlades vid föreningens extra föreningsmöte 14.2 kl. 12 och Svenska folkskolans vännerns understödsförening r.f:s stadgar behandlades vid extra föreningsmötet 14.2 kl. 13.

Sök bidrag !

SFV har fortlöpande ansökningstid.  
[www.sfv.fi/bidrag](http://www.sfv.fi/bidrag)

## Sanna och anständiga nyheter

**F**örr i världen kunde man alltid lita på det som stod i tidningen. Eller kunde man? I Helsingfors var läget katastrofalt på 1840-talet. Förtroendet för Helsingfors tidningar, stadens första regelbundet utkommande svenska tidning, var kört i botten. "Sanna och anständiga nyheter" stod det på latin överst på paraden, men stämde inte alls. Tidningens innehåll var till stor del urklippat direkt ur andra tidningar eller rent skvaller. Upplagan hade rasat, för då liksom nu ville läsarna kunna vara säkra på att deras tidning förmedlade en korrekt bild av olika skeenden.

När ägarna år 1841 anställde en ny redaktör var hans primära uppdrag därför att rädda tidningen. Jobbet gick till 26-åringen Zacharias Topelius. Han lyckades. Helsingfors tidningar blev en tidning vars innehåll uppfattades som sant och anständigt, och som lästes av allt fler.

Dagens informationsflöde är inte en flod utan en svallvåg, och frågan om trovärdighet har blivit en vattendelare.

Den svenska journalisten Åsa Beckman sammanfattar kärnan i en etisk, anständig och trovärdig journalistik så här: "Det handlar ju inte om att vi ska skapa en idealbild av verkligheten, eller bära våld på den, utan om att vi ska bli bättre på att visa hur den faktiskt ser ut."

Det kan vara frestande för en klicksugen skribent att spetsa anrättningen med värdeladdade ord och sälla bort fakta som kunde nyansera bilden. Men svart- eller skönmålning är förlustaffär för både avsändare och mottagare. Vi vill ha medier vi kan lita på. Sanna och anständiga nyheter kräver grundlighet, och lönar sig på såväl kort som lång sikt – för alla parter.

Samma förhållningssätt genomsyrar all forskning av hög kvalitet. Ett förväntat resultat får inte begränsa urvalet. Genom en så bred och relevant insamling av data som möjligt nås de hållbara resultaten. Inte appellerar heller en seriös forskare till känslor i sin marknadsföring, utan har sin auktoritet i ett kunnande som välkomnar och tål också närgången granskning. Gedigen journalistik och dito forskning går hand i hand, och inte sällan värnar den förra den senare – som i årets Topeliusprisvinnare, Annvi Gardbergs rapportering om alternativ medicin.

SFV vill främja god journalistik på svenska i Finland. Därför delar vi tillsammans med Finlands svenska publicistförbund årligen ut Topeliuspriset till en journalist som "ådagalagt betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civillkurage som fitness". SFV gör det också årligen möjligt för tio frilansjournalister att delta i branschseminariet Mediespråk.

Medierna finns med när vi bygger och bekräftar identiteten. De är näringskällor för språket och uttrycksförmågan. Och inte minst utgör de viktiga arenor för demokratins informationsflöde och debatt, det vi kan kalla samhällets samtal.

SFV:s motto är bildning för framtiden. Bra journalistik bildar, och är ett samhällskitt att kämpa för.



**Wivan Nygård-Fagerudd**

STYRELSEORDFÖRANDE,  
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER



## Vasa

### MARKNADSFÖRING GENOM SOCIALA MEDIER MED BERTILLS & JUNG

**Tid och plats:** 20.2 kl. 18.30–20.30, SFV-kansliet

Marknadsföring på sociala medier handlar om att skriva så att budskapet är attraktivt och lätt att förstå. Sociala medier ger föreningar nya möjligheter att nå ut med sitt budskap och sin verksamhet. Men föreningen behöver också förstå och planera: Vem är vi och vad står vi för? Vilken är vår målgrupp och hur når vi den? Vilka är våra frågor och hur driver vi dem framåt? **Anna Bertills** och **Linn Jung** föreläser. Anmäl dig senast 15.2.

### FÖRBUNDSFRUKOST

**Tid och plats:** 8.3 kl. 9 SFV-kansliet

Du som jobbar inom en av Svenska studieförbundets medlemsorganisationer, varmt välkommen till en frukost med temat välmående. **Nonni Mälikärki** från Psykosociala förbundet presenterar resultatet av kartläggningen av arbetsvälmående bland förbundsanställda som gjordes 2018. På plats även **Mari Pennanen**, verksamhetsledare för Svenska studieförbundet och **Anna-Karin Öhman** från SFV. Anmäl dig senast 1.3.

### LITTERATURSAMTAL I MOLNET –

#### INSPIRATIONS DAG OM BOKCIRKLAR I DIGITAL FORM

**Tid och plats:** 27.3 kl. 9–15, Vasa stadsbibliotek

Hur cirklar man online? Är det någon skillnad mot att driva fysiska cirklar, och i så fall vilka? Vilka är fördelarna och nackdelarna? Vi pratar cirklar och exemplifierar med olika typer av cirklar. **Moa Andersson** och **Sofia Olausson**, bibliotekarier från Göteborg, har flera års erfarenhet av digitalt läsförmedlande arbete och delar med sig av sina erfarenheter. På plats även **Linnéa Forslund** och **Jenny Edvardsson**. Anmäl dig senast 20.3.

### STORYTELLING FÖR ORGANISATIONSANSTÄLLDA

**Tid och plats:** 2.4 kl. 13–16, SFV-kansliet

I dagens samhälle blir vi konstant överösta av information. Hur ska en organisation lyckas nå genom bruset och särskilja sig i sin marknadsföring? Svaret kan vara storytelling, ett effektivt och lättillgängligt sätt att nå ut med sina värderingar och sitt budskap. Vi lär oss mer om detta kostnadseffektiva och tilltalande sätt att skapa en positiv image av en organisation. Föreläsare: **Pernilla Howard**. Anmäl dig senast 27.3.

## Åbo

### FÖRBUNDSFRUKOST

**Tid och plats:** 14.3 kl. 9-11.30, SFV-kansliet

Du som jobbar inom en av Svenska studieförbundets medlemsorganisationer, varmt välkommen till en frukost med temat välmående. **Nonni Mälikärki** från Psykosociala förbundet presenterar resultatet av kartläggningen av arbetsvälmående bland förbundsanställda som gjordes 2018. På plats även **Mari Pennanen**, verksamhetsledare för Svenska studieförbundet och **Beatrice Östman** från SFV. Anmäl dig senast 8.3.



Kurserna är öppna för allmänheten. Kom med!

## Helsingfors

### DIGISTOFF, FÖRDJUPAD KURS

**Tid och plats:** 25.2 kl. 18–20:30, SFV-huset G18

En kurs för vana Digistoff användare. Under kursen lär du dig mera avancerade funktioner. Deltagarna har möjlighet till personlig handledning i arbetet med den egna föreningens webbsida. OBS! Ta med din föreningens inloggningsuppgifter till Digistoff samt egen dator. Skicka gärna in frågor på förhand i samband med anmälan. Anmäl dig senast 23.2.

### ENKLA OCH GRATIS WEBBVERKTYG

**Tid och plats:** 25.3 kl. 18–20.30

Lär dig att använda enkla och kostnadsfria webbverktyg effektivare. Under kursen går vi bland annat igenom hur Dropbox, Google Drive och Photos fungerar. Ta gärna med egen mobiltelefon, pekplatta eller bärbar dator. Anmäl dig senast 18.3.

### VERKTYG FÖR FÖRENINGsutveckling

**Tid och plats:** 11.4 kl. 13.00–15.30, Helsingfors, SFV-huset G18

**Pernilla Howard**, projektledare för projektet FöreningsKICK, delar med sig av sina erfarenheter från utvecklingsarbete med över hundra föreningar. Vilka är de vanligaste utmaningarna och hur kan man hantera dem? Under eftermiddagen presenteras verktyg som du kan använda inom din egen organisation. Anmäl dig senast 5.4.

### WORKSHOP I FÖRENINGsutveckling

**Tid och plats:** 11.4 kl. 17.30–20.30, Helsingfors, SFV-huset G18

Ta med dig din föreningens styrelse till en workshop där ni på ett effektivt sätt får arbeta med er föreningens utveckling. Med hjälp av FöreningsKICKs material som fokuserar på strategi, intern och extern kommunikation får ni verktyg att strukturera er verksamhet och skapa tydliga planer för vidareutveckling. Den erfarna workshopsledaren **Pernilla Howard** ger exempel, idéer och erbjuder hjälp och stöd i utvecklingsarbetet. Minst två personer per förening ombuds delta. Anmäl dig senast 5.4.

### FÅ ORDNING PÅ DINA BILDER

**Tid och plats:** 29.4 kl. 18–20.30

Tycker du om att ta bilder med din smarttelefon, pekplatta eller kamera, men har svårt att flytta och hålla ordning på dem, skriva ut eller lagra? På kursen lär du dig hur du kan flytta bilder från din mobiltelefon eller pekplatta till den egna datorn. Vi går också igenom vilka molntjänster du kan ladda upp dina bilder i. Ta gärna med egen mobiltelefon, pekplatta eller bärbar dator. Anmäl dig senast 22.4.



FOTO: RABBE SANDELIN

## Hos Vännerna

Ordna er föreningsträff i SFV:s mötesutrymmen! Lokalerna står till kostnadsfritt förfogande för organisationer och föreningar. Reservera på [www.sfv.fi/hosvannerna](http://www.sfv.fi/hosvannerna).

**SFV-HUSET G18 I HELSINGFORS.** Rum 101 finns i första våningen i SFV-huset G18, invid huvudtrappan. I möteslokalen ryms 15-20 personer vid möblering med konferensbord. Lokalen kan även möbleras med mindre cafébord och som klassrum (cirka 35 personer). I köket i närheten finns möjlighet att koka kaffe och te. De förbund som är medlemmar i Svenska studieförbundet får kostnadsfritt även använda festsalen i SFV-huset G18 dagtid måndag-onsdag. Den lokalen reserveras via [festsalen@sfv.fi](mailto:festsalen@sfv.fi)

**SFV VASA.** På Handelsplanaden 23 B, gatunivå, finns ett mötesutrymme som rymmer 18 personer. Utrymmet kan möbleras som ett avlångt bord, klassrum eller mindre cafébord. Ytterligare finns 10 extra stolar (utan bord) och en bänk längs fönstret som rymmer cirka 10 personer. I lokalen ryms totalt cirka 30 personer. I mötesrummet finns en storskärm, Clevertouch, med nätuppkoppling och skrivtavla i samma skärm. I köket intill finns det möjlighet att koka kaffe och te. Förutom mötesutrymmet finns dessutom tre drop-in arbetspunkter

för dig som behöver en tillfällig arbetsplats. Intill mötesrummet finns ett kök med möjlighet att koka kaffe och te samt kylskåp som får användas fritt i samband med möten och föreläsningar.

**SFV ÅBO.** På Tavastgatan 30 D 33-34 finns ett mötesutrymme med ett stort mötesbord för max 12 personer. Som klassrumsmöblering ryms cirka 20 personer, och totalt 24 med enbart stolar. I mötesrummet finns en storskärm, Clevertouch, med nätuppkoppling och skrivtavla i samma skärm.





Text Anna Kujala ~ Illustrationer Anna Kontek / Nationaloperan

# SKOLOPERA

om människans förhållande till djuren

– Har du sett den här? Den är söt. Den är söt.  
På Åshöjdens grundskola i Helsingfors  
pågår repetitionerna av "Djurens planet",  
den första finlandssvenska  
skoloperan.



Dräktskisser: nyckelpigan, hunden Jack,  
kapten Krok, humlan och strutsen.





FOTO: HEIKKI TUULI/NATIONALOPERAN



*Djurens planet* handlar om empati, längtan att bli sedd och människans förhållande till djuren. Eleverna har inlett repetitionerna i början av januari, de två sista veckorna innan premiären övar de hela skoldagar på Operan. Turnéregissören Anna Nora (ovan) har mångsidig erfarenhet av att arbeta med barn och klassisk musik.

**D**en här videon, den är så SJUK! Jo, jag vet. Jo, jag vet, sjunger eleverna.

De tittar ner på sina mobiltelefoner och rör sig efter regissör **Martina Roos** anvisningar. Premiären är den 15:e mars och två andra föreställningar ges i Almisalen på Nationaloperan. Nu fungerar skolans festsal som övningslokal.

– De flesta har inte haft med opera att göra tidigare, det har alltid varit en mer eller mindre smal del av kulturen. Vi människor har ändå ett grundbehov av att berätta historier och i opera gör vi det så att musiken ständigt är närvarande, säger Roos.

Repetitionerna har nu pågått i två veckor.

– Jag tjänar librettot och musiken, men under processen kommer vi tillsammans på nya saker, det uppstår fördjupningar i handlingen. Till exempel några nya stumroller som uppkom för att lösa praktiska problem har visat sig ge nya dimensioner åt berättelsen.

Nationaloperan har satt upp skolorer på finska i sjutton år. *Djurens*

” *Man kan verkligen tala om ämnesövergripande undervisning.* ”

*planet* blir den första på svenska, tack vare stöden från de finlandssvenska fonderna.

– Skoloperan är en jättefin idé. Jag blev glad när Operan tog kontakt och positivt överraskad över att de sätter upp en skolopera på svenska, säger musiklärare **Anna Schultz**, som följer med repetitionerna.

**PÅVERKAR HELA LÄSÅRET.** Åshöjden har de enda svenskspråkiga musikklasserna i Helsingfors. Eleverna har deltagit i andra musikprojekt där de ska sjunga och agera samtidigt, och fungera i stora grupper, men ”*Djurens planet*” blir den första operan.

– I början visste alla eleverna inte vad opera är, men nu när projektet blivit mera konkret är de ivriga och glada, säger Schultz.

Flera vill vara solister och ha specialuppgifter.

– Vi strävar efter att lösa det så att alla

både är nöjda med sin roll och klarar av den. I vår skola jobbar vi genomgripande med att förstärka det positiva tänkandet och gruppsammanhållningen. Den ambitionen omfattar också det här projektet.

Skoloperan påverkar hela läsåret. De två sista veckorna före premiären övar eleverna klockan 9–14 på Operan.

– Vi har gjort schemaförändringar, till exempel har vi jobbat in vissa saker redan under hösten. Barnen för projekt-dagböcker på iPads och som lärmiljö är ju operan fantastiskt mångsidig – man kan verkligen tala om ämnesövergripande undervisning.

**PÅ TURNÉ I HÖST.** I höst sätts föreställningen upp i andra skolor.

– Jag skulle nog rekommendera *Djurens planet* också för vanliga klasser, språkbadsskolor eller rentav finskspråkiga skolor. Eftersom proffsteamet inklusive musiker kommer till skolan, behöver man inte som klasslärare vara

orolig för att inte klara av att genomföra projektet, säger Schultz.

Scenografi och kostymer är gjorda av **Anna Kontek** och för ljussättningen står **Vesa Pohjolainen**. Allt är gjort för att packas i en paketbil och vara säkert att använda av barn. Till exempel djurkostymerna saknar huvudbonader för att minska risken för löss, i stället används dockor som träs på armen.

Att sätta upp föreställningen sker under en skoldag, men turnéskolorna övar självständigt på förhand. Till hjälp får de ett digert paket bestående av arbetsbeskrivning, CD-skivor, bilder, stämmor och ackompanjemang.

**EFTER ELEVERNAS IDÉER.** *Djurens planet* baserar sig på en workshop som leddes av författaren **Monica Vikström-Jokela** och kompositören **Cecilia Damström** i fjol våras på Åshöjdens skola. Under workshopen framkom att familj, vänner och djur är för många de viktigaste sakerna i livet – inte den nya iPhone. Vanliga önskedrömmar var att åka någonstans, kanske till rymden, och på frågan om räddslor var svaret ofta ensamhet och döden.

Kring dessa teman byggdes operan upp. Vi följer med hur huvudpersonen Joy försöker få kontakt med andra barn, men misslyckas – de andra är helt uppslukade av det som händer i den virtuella världen. Med hjälp av en video på sin hund Jack lyckas Joy fånga de andras intresse och blir allt populärare ju flera videon hon publicerar. Men hur går det när hon hamnar på en planet där djuren styr, där pengar och berömmelse är okända begrepp?

” *Jag blev glad när Operan tog kontakt och positivt överraskad över att de sätter upp en skolopera på svenska.* ”



Musiklärare Anna Schultz (överst) berättar att musikklasserna på Åshöjdens skola jobbat med projekt som inbegriper musik, koreografi, dikt och sång, men opera är en ny utmaning. Cecilia Damström ser det som ett privilegium att få komponera opera för barn. *Djurens planet* grundar sig på en workshop på Åshöjdens skola. Eleverna fick då säga vad som är viktigt för dem – i stället för att ”tanterna säger och barnen gör”, som hon uttrycker det. FOTO: ANNA KUJALA





– Jag tycker nog den har ett lyckligt slut, säger **Elias Pietilä**.

Han har lagt mobiltelefonen åt sidan, det är dags att ta en paus i repetitionerna.

– Det är nog så att vi är mycket på telefonerna. På stan så ser man att många inte lägger märke till så mycket annat, de tittar bara på sina telefoner och umgås inte med andra människor.

Han får medhåll av **Beata Sippel** och **Cecilia Langinvainio**.

– Jag blir ibland lite förskräckt när jag kollar hur länge jag varit på telefonen, erkänner Langinvainio.

Alla tre har egna husdjur och vet hur viktigt det är att umgås med och sköta om sitt djur.

– Och jag vill nog mycket hellre klappa ett djur på riktigt än bara se en djurvideo, säger Sippel.

Att vara med i en opera är nytt för dem. Det är intressant men lite nervöst, då det blir en så stor föreställning. Föreställningen spelas in på CD-skiva och video.

– Det svåraste blir att både sjunga och komma ihåg hur man ska röra sig på scenen, säger Langinvainio och får medhåll.

**MUSIK SOM BERÖR.** Kompositör Cecilia Damström har följt med repetitionerna på skolan i dag, men vi träffas på Operan efteråt för en pratstund.

– Det här är ett verk med stor spridning och en unik möjlighet att påverka barnens uppfattning om opera, sociala medier, köttkonsumtion och jämlikhet. Finskspråkiga barn kan också genom operan få en naturlig och trevlig beröring med det svenska språket, säger hon.

Arbetsparet Monica Vikström-Jokela och Cecilia Damström har redan en succé bakom sig, barnoperan *Dumma kungen*.

– Det var en fördel att få jobba med Monica igen, det kändes ännu mera naturligt än det första projektet. Storyn är annorlunda, liksom instrumenten, men tematiken är gemensam: jämställdhet, att inte frysa ut någon oberoende varifrån de kommer.



*Jag har undvikit att klämma in för många svåra saker på en gång; om rytmen är svår är melodin enkel och tvärtom.*

*Djurens planet* har ställt höga krav på yrkeskunnigheten säger Damström och förklarar:

– Den är tänkt att sjungas trestämmigt, men den kan också sjungas enstämigt. Jag har undvikit att klämma in för många svåra saker på en gång; om rytmen är svår är melodin enkel och tvärtom. Meningen är att en klass som inte studerar musik kan framföra operan.

Musiken spelas med två instrument, elpiano och elgitarr.

– Elpianot hade operan nyligen köpt in för en annan skolopera, så det var självklart att denna möjlighet skulle utnyttjas. Som andra instrument funderade jag på cello eller saxofon, men tyckte att elgitarren kompletterade elpianot bra då de båda är förstärkta.

Dessutom används sjutton olika ljud via datorn när vi befinner oss i rymden, på djurens planet. Här är ljudvärlden lekfull och glad. I scenerna på jorden följer musiken två teman.

– Det första har en minimalistisk bakgrund och baserar sig på konsumtionssamhället som hela tiden tickar lite snabbare, hetsar på och skapar oro. Det andra är mera melankoliskt



*Nu har jag förstått det du redan vet. Det här ska också vara djurens planet...*

drömmande med en Chopininspirerad pianostämma.

Damström beskriver utmaningen i att bygga upp en lämplig takt i scenerna och att säga allt i så få ord som möjligt. Inget ska kännas för långsamt, men åskådaren ska kunna följa med berättelsen.

– Vi har lyckats väldigt bra med det här, tycker jag. Monica är jätteduktig på att skapa konkreta bilder och ett sångbart språk, att använda mera substantiv än abstrakta, svåra adjektiv. Jag blir själv nästan tårögd av slutscenen, där barnkören sjunger om hur vår planet kan vara allas planet. ”Nu har jag förstått det du redan vet. Det här ska också vara djurens planet...” ■



#### Med hjälp av Vännerna

**FINLANDS NATIONALOPERA OCH -BALETT** / *Beviljat ändamål:* Opera för och med skolelever på svenska / *Beviljat belopp:* 30.000 euro / *Tidsperiod:* 2017-2019 / *Förväntat resultat:* Att en nyfikenhet och ett intresse uppstått för klassisk musik genom interaktiv, positiv och professionell introduktion av opera för skolelever.



### Skoloperan *Djurens planet*

- En svenskspråkig barnopera komponerad av Cecilia Damström till libretto av Monica Vikström-Jokela.

- Uruppförs på Nationaloperan i mars som ett samarbete mellan Finlands Nationalopera och Helsingfors musikklasser åk 3–6m i Åshöjdens grundskola.

- Sätts upp på skolor runtom i landet från början av hösten 2019 till slutet av hösten 2020.

- Huvudrollerna sjungs av Operans solister, skoleleverna har mindre roller, bildar kören samt spelar olika slagverksinstrument.

- I huvudrollerna turas Hedwig Paulig och Saara Kiiveri, Elli Vallinoja och Katariina Heikkilä samt Tiitus Ylipää och Riku Pelo.

- Med på turnén följer regiassistent / kördirigent, musiker, instrument och rekvisita.

- Skolorna som deltar i turnén får ett materialpaket för att kunna öva på egen hand i förväg.

- På skolan byggs föreställningen upp på en dag.

- Projektet möjliggörs med finansiering från Svenska folkskolan vänner, Föreningen Konstsamfundet, Svenska kulturfonden, Svenska kulturfonden i Björneborg, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne och Stiftelsen Tre Smeder.



Text *Rabbe Sandelin*

# BO LÖNNQVIST

## *och det långa engagemanget i SFV*

*Då professor emeritus Bo Lönnqvist förra hösten lämnade SFV:s biografikommitté nåddes en milstolpe i ett långt engagemang för SFV. Lönnqvist själv talar om en relation, som i mångt och mycket handlat om tillfälligheter.*

**B**o Lönnqvist minns att de allra första kontakterna till SFV gällde stiftelsen för bevarandet av Zacharias Topelius barn- domshem, som grundats av Sigmund Schalin inför de första stora renoveringarna på Kuddnäs i Nykarleby.

– Stiftelsen hade möte på SFV:s kansli. Det var i slutet av på 1970-talet, då Ragnar Mannil ännu var kanslichef på SFV. Men de mötena är inte så mycket att orda om, man träffades en gång om året.

Lönnqvist berättar att SFV på den tiden hade en ganska låg profil – samma profil som man i stort sett haft sedan krigsåren. I de flestas ögon utgjordes SFV av Mannil, Annegatans kansli, tidningen *Svenskbygden* och *SFV-kalendern*.

– Det hela ändrades ganska radikalt i och med att Christoffer Grönholm anställdes som kanslichef år 1987. Det var också då som min relation till SFV inleddes på allvar, och det skedde via Schildts förlag, som SFV ägde till hundra procent på den tiden.

Schildts gav ut Finlandssvenska matboken år 1991, och sedan *Bord duka*

*dig!* år 1993. Båda böckerna förverkligades som ett samarbete där bland annat Marthaförbundet och andra personer än Lönnqvist ingick.

– Där var Gun de la Chapelle, där var Katja Hagelstam. Det var trevliga jobb, och jag fick stort stöd även av förlagsredaktör Myrika Ekbom. Efter det erbjöd jag Schildts en samling artiklar som hade refuserats av Söderströms. De blev sedan utgivna som *Folkkulturens skepnader* år 1991 i SFV:s egen skriftserie, och även som *Läsbiten* i *Svenskbygden*.

Andra utgåvor blev *God Jul!* år 1992 (Schildts), *Gamla gårdar i Helsingfors-trakten* år 1995 (Schildts), essäsamlingen *De Andra och Det Annorlunda* år 1996 (SFV:s skriftserie), samt *Bakelser* år 1997 (Schildts).

– Till boken *Kvinnoborgen Högvalla* år 2001 var det Christoffer som hittade på underrubriken *En civilisationsprocess*, när jag tyckte att rubriken var för vag.

Men det blev även fråga om andra, relaterade uppdrag.

– Jag minns inte om det var Christoffer Grönholm eller styrelseledamoten Ann-Mari Häggman som år 1991 initierade Topeliusseminarierna under Diktens

dag på Juthbacka och litet senare i Sibbo, men där engagerades jag också, med föredrag och som deltagare i olika debatter.

**PROFESSOR I JYVÄSKYLÄ.** I januari 1995 började Lönnqvist som professor i etnologi vid Jyväskylä universitet. År 1996 bad historikern, professor Jorma Tiainen honom med som styrelsemedlem i det Jyväskylä-baserade förlaget Atena.

– Tiainen ville skapa en starkare relation mellan förlaget och universitet, och jag fick på Atena ut flera projektböcker med mina elever. Via Christoffer Grönholm hade jag nog fått ut dem också på svenska, men tiden räckte aldrig till.

När SFV köpte in sig i Atena var Lönnqvist således redan styrelsemedlem, och inte som *Hufvudstadsbladet* felaktigt rapporterade: en nyinvald ”finlandssvensk representant”.

– Det blev sedan under en rad år möten turvis i Helsingfors och Jyväskylä, och många roliga stunder med Christoffer. Han blev en vän, en nära förtrogen, och ett ständigt stöd i livets strömvirvar.



Självporträtt, 2014.  
”I min ungdom hade jag tänkt bli porträttmålare, men vetenskapens förbannelse tog mig”.



*Det blev sedan under en rad år möten turvis i Helsingfors och Jyväskylä, och många roliga stunder med Christoffer. Han blev en vän, en nära förtrogen, och ett ständigt stöd i livets strömvirvar.*





Bo Lönnqvist vid sitt skrivbord i hemmet i Kronohagen, Helsingfors.

**FLERA SFV-ENGAGEMANG.** SFV-engagemangen fortsatte. År 2001 lanserade Christoffer Grönholm idén att för utbildnings- och kulturfolket ordna ett stort seminarium om språk och skola – enligt Lönnqvist till SFP:s stora förargelse.

– Ett stort seminarium hölls i Finlandiahuset, och eftersom jag sedan 1980 engagerat mig i skolfrågor, bland annat suttit i skolnämnden i Helsingfors och skrivit om identitet och stätt på tiljorna, blev jag engagerad i projektet. Det blev sedan åtminstone ett skolseminarium till, minoritetssymposier på SFV-kansliet, och en rad artiklar om ämnet i *SFV-kalendern* och i *Uppslagsverket Finland*.

Lönnqvist säger att som med så mycket annat i livet, var det mesta ganska lite planerat på förhand.

– Det var helt enkelt olika tillfälligheter

som gjorde att jag blev inblandad i Vännernas göranden och låtanden.

**NYA BÖCKER, NYA UTGIVARE.** Efter en lång svit av böcker utgivna på Schildts blev det till sist stopp.

– Fusionerade Schildts & Söderströms ville inte längre veta av *Dödens ansikte*, så jag övergick till Scriptum där **Kjell Herberts** gärna tog emot mig. Den boken kom ut 2013. Då hade Christoffer redan dött, vilket jag sörjde mycket.

Lönnqvist säger att Christoffer Grönholm hade en avgörande betydelse för hans SFV-engagemang. Man kan befogat också säga att Grönholm själv hade engagerats i SFV på grund av tillfälligheter.

– Han berättade en gång för mig att han siktat på att bli professor i statskun-

skap antingen vid Svenska social- och kommunalhögskolan eller vid Helsingfors universitet. Men han motarbetades aktivt av personer som ville se andra på de lärostolarna, så han gav det akademiska på båten och fann i stället en ny mening, en ny livsuppgift i att ägna sig åt kreativt och initiativrikt arbete med SFV.

Enligt Lönnqvist var det Christoffer Grönholm som vidgade SFV:s horisont ordentligt. Han kunde dessutom konstaterat att entusiasmera fältet.

– Han var både modig och opportunist. Han rörde sig vant i alla sorters kretsar. Men i kretsen av andra makthavare kände han sig nog sist och slutligen ganska ensam, speciellt när det gällde att ta ansvar för stora SFV-beslut. Många av styrelseherrarna i SFV gav inte nämnvärt stöd i början.

tivtagare och ordförande **Gustaf Widén** som knöt mig till biografikommittén. Jag hade precis fått färdigt SLS-boken *En finsk adelssläkts öden*, som jag själv beskrev som en släktbiografi.

Det fanns ingen uttalad policy att medlemmarna i biografikommittén själva skulle publicera en biografi, men Alma Söderhjelm hade fascinerat Lönnqvist ända sedan ungdomsåren. I Söderhjelm-biografien försökte Lönnqvist förverkliga den ambition SFV:s biografikommitté småningom satte upp för böckerna: att undvika schablonmässiga biografupplägg – så kallade ”vaggan till graven”-böcker.

– Traditionellt målar biografier upp heljutna epok- och kronologischema, och en persons liv som en förnuftigt tillrättalagd linje, enligt milstolpar – eller en slags självuppfyllande historiens dynamik. Det ville inte SFV:s biografikommitté.

Den första boken i SFV:s biografiserie kom ut 2010.

– Idén från första början var att hitta biografobjekt som kunde betraktas som bortglömda finlandssvenskar. I detta sammanhang bortglömda i den meningen att inget eller endast något ytligt fanns skrivet om människan.

”

*I dessa självcentreringens, självömkans och självutlämningens tider vill många benäget läsa in dagens ideologier och förnuftsbenämnda kategoriseringar i det förgångna.*

**SFV:S BIOGRAFISERIE.** I raden av Lönnqvist-böcker som kommit ut på Schildts eller SFV lades ytterligare en bok år 2013: SFV-biografien över **Alma Söderhjelm**.

– Det var biografikommitténs initia-

arbetat med sin så kallade långa lista över namn som går bakåt de senaste 150 åren. Men då den bärande frågan alltså inte är ”vad gjorde hon eller han”, utan ”vad var personen som kultur- och samhällsvarelse”, så begränsar det förstås utgivningen.

**MÄNGDEN ARKIVMATERIAL AVGÖR INTE.** Som tips till hugade biografiförfattare säger Lönnqvist att man inte skall inleda ett biografiprojekt enbart av den orsaken att det finns mycket arkivmaterial om personen ifråga.

– Att rada upp en massa detaljer är inte samma sak som fördjupning. En intressant biografi kan dessutom bra lyfta fram bara en viss sida av objektet, ett visst arbete, en viss tid, ett visst fragment. Eller en människa som en del av en grupp, eller i dialog med en annan människa.

**MÅLINRIKTNING PROBLEMATISK.**

Enligt Lönnqvist är det inte bra om en biografi är målinriktad och binder upp sig till dagens moderörelser, agendor eller ideologier. En biografi skall inte behöva bidra till ”framtidstro” eller vara en form av terapi, trots att det – som Lönnqvist konstaterar – säkert då skulle sälja bättre.

– I dessa självcentreringens, självömkans och självutlämningens tider vill många benäget läsa in dagens ideologier och förnuftsbenämnda kategoriseringar i det förgångna. Men då blir det antingen platta stilbrott, eller missriktat och fel. En målinriktad biografi lämnar dessutom inte plats för det väsensspecifika, för det irrationella i en människa.

Dagens målinriktning är förstås inte bara begränsad till biografier.

– Mycket material som legat i arkivens gömmor digitaliseras nu, men det finns nödvändigtvis inte utförliga beskrivningar av hur materialinsamlingen gjorts. Dagens forskare kastar sig då över materialet utan att veta något om kontexten, vilket lätt gör att man drar alldeles fel slutsatser. Eller så bedömer man orättmätigt materialet efter dagens kriterier. ■



Text & Foto Sonja Finholm

## Här formas morgondagens ledare

# 4H FÖRENAR NYTTA MED NÖJE

*För många är 4H synonymt med trädgårdsland och solrosor. Men verksamheten är betydligt bredare än så. Den 90-åriga rörelsen fångar upp trender och utbildar morgondagens ledare. Men grunden är fortfarande den samma – att lära barn och unga nya saker.*

**A**manda, ser degen bra ut så här eller behöver jag ha i mera mjöl?  
13-åriga **Milla Dahlskog** står i köket i Söderby skola i Kronoby och bakar morotssemlor. Den här eftermiddagen är det sex barn på plats, två flickor och fyra pojkar.

4H-verksamheten är överlag populärare bland flickor, men till exempel i matskolorna är 40 procent av deltagarna pojkar. Mat är trendigt just nu. Och det är just den typen av fenomen som förbundet försöker fånga upp.

– Från att kanske ha varit lite gammalmodig är vår verksamhet på nytt väldigt inne. Allra flest deltagare har vi på våra matlagnings- och bakningskurser. Alla vill laga mat – från sjuåringarna till våra killgrupper i högstadiet, säger **Mona Ahlsved** som är verksamhetsledare för Botnia 4H i Kronoby.

Förutom semlorna har barnen lagat tomatssoppa med korv och en frukt-



Matreglerna i Söderby skolans matsal gäller även inom 4H.

sallad till efterrätt. Klubbledaren **Amanda Majabacka** är mån om att barnen själva ska lära sig att skala och skiva frukterna och forma egna semlor av den ganska lösa degen. Hon finns till hands och ger dem råd.

– Jag tycker om att vara här, vi får göra så mycket själva. Jag har också börjat

hjälpa till mera med matlagningen där hemma, säger 11-åriga **Elias Hellqvist**.

Medan degen jäser plockar barnen fram kortspel, pennor och papper. Amanda Majabacka lär dem också en ny lek – att klappa händerna i en viss rytm. Och när alla hittat takten och samarbetar blir det en fin melodi.

Den finlandssvenska 4H-rörelsen firar i år 90-årsjubileum. Verksamheten i dag ser annorlunda ut än när man startade för 90 år sedan, men grunden är den samma – att barn ska lära sig genom att själva få prova på olika saker. 4H har i alla tider handlat om att erbjuda meningsfull fritidssysselsättning för barn och ungdomar. Men också om att lära ut viktiga baskunskaper om matlagning, odling och företagande. I början var verksamheten starkt förknippad med lantbruksrådgivning, men innehållet utvecklades hela tiden.

– Efter kriget var det till exempel viktigt att kunna lappa sina egna kläder, medan vi i dag pratar mycket om återvinning. →



Dennis Björklund har koll på matsoppan.





Mi Björklund tycker om att laga mat. Här skivar hon bananer till fruktsalladen. William Lindh säger att han lärt sig mycket om att laga mat i 4H-klubben.



Amanda Majabacka drömmer om att jobba som barnträdgårdslärare och ledarjobbet inom 4H är bra praktik.

Och visst har vi fortfarande en stark koppling till landsbygden, att lära barnen varifrån maten kommer, säger förbundets verksamhetsledare **Camilla Wahlsten**.

Under jubileumsåret kommer man att ta fasta på ledarutbildning och företagande. Ett nytt kompetensprojekt som kallas 4H-akademien är alldeles i startgroparna. Det handlar om att erbjuda yrkesrelaterade kurser som berättigar till studiepoäng. 4H har redan en egen modell som kallas tre steg till arbetslivet och den ska också renodlas för att hjälpa unga att utveckla sitt företagande och sina ledaregenskaper. En del av den verksamheten är 4H-föreningarnas egna sommarjobb och arbetspooler.

Jubileet kommer också att synas i den dagliga verksamheten. Tanken är att

matskolorna ska bjuda på festmat och i september ordnas ett jubileumsseminarium i Helsingfors.

– Vi har också en idé om att börja utse 4H-ambassadörer, kända finlands-svenskar som får berätta om sina egna 4H-minnen, säger Camilla Wahlsten.

4H är mest populärt bland lågstadiel elever, men det finns också verksamhet för äldre ungdomar. I matskolor och läger jobbar man på kommunal och regional nivå och när deltagarna blir äldre erbjuds nordiska och europeiska läger och kurser.

– Utmaningen är att hålla kvar ungdomarna i verksamheten, säger Camilla Wahlsten och nämner kill- och tjejgrupperna som ett bra exempel på hur 4H kan vara angeläget även för tonåringar.

I Söderby skola är det dags att ta ut semlorna ur ugnen. Barnen hjälper till att duka på borden och plocka fram smör och dricka.

– Jag brukar också baka bröd där hemma, säger Milla Dahlskog.

Barnen får ta hem dagens recept. Alla var inte så förtjusta i tomatsoppan, men det är också en del av lärandet, att våga prova nya smaker.

Många av ledarna har egna erfarenheter av 4H-verksamhet. Amanda Majabacka har som barn deltagit i de klubbar hon nu leder och Mona Ahlsved har ett alldeles speciellt minne:

– Precis som många andra har jag haft trädgårdsland och odlat solrosor, men det allra bästa var nog kursen där vi fick sy egna hawaiiiskjortor. De var väldigt inne just då, säger hon.



### Vadå 4H?

• Föreningens logo är en grön fyrklöver som står för:

**Huvud**– självständigt tänkande  
**Hand**– praktiska färdigheter  
**Hjärta**– medmänsklighet  
**Hälsa**– ett sunt liv i en sund miljö

• Rörelsen grundades i USA i början av 1900-talet. I dag finns 4H i 80 länder.

• Verksamheten i Finland startade på 1920-talet och i dag finns det cirka 60000 medlemmar runt om i landet.

• Tanken både då och nu är att väcka ungdomars intresse och engagemang för landsbygden och lokalsamhället.

• Genom principen learning-by-doing ska de unga växa upp till företagsamma individer med praktiskt kunnande.

### Finlands svenska 4H

• Takorganisation för de svenskspråkiga 4H-distrikten i södra Finland, Österbotten och på Åland. Grundades 1929.

• Verksamheten i distrikten sker inom de 18 lokalföreningarna. Har cirka 4500 medlemmar i åldern 7–29 år.

• Verksamheten leds från centralkansliet i Helsingfors. Har också en anställd i Vasa.

• Leds av ett arbetsutskott och en styrelse. Ordförande är riksdagsledamot Mats Nylund.

### Botnia 4H

• Grundades 2001 när de tre tidigare föreningarna i Kronoby, Terjärv och Nedervetil slogs ihop till en, men 4H-verksamheten i området startade redan på 1950-talet.

• Har tre anställda och cirka 300 medlemmar.

• Är en aktiv förening med allt från klubbverksamhet, traktorkurser, kaninhoppare, killgrupper och matskolor till sommarlovklubbar och äventyrs- och fiskeläger.

• Är också ansvarig för kommunens eftisverksamhet och sysselsätter sju eftisledare.





Här är en del av Söderbys 4H-gäng: Elias Hellqvist, Milla Dahlskog, Mi Björklund, Dennis Björklund och William Lindh.

En nyhet i Kronoby är samarbete över språkgränserna. För ett par år sedan deltog Botnia 4H och den finskspråkiga grannföreningen i Vetil i det nationella projektet "Vår gemensamma vardag". Båda parterna var nöjda med samarbetet och har fortsatt med gemensamma evenemang. I fjol ordnades ett tvåspråkigt sommarläger.

– Det var roligt att se hur barnen snabbt accepterade att vi ledare använde både finska och svenska. Det tog inte länge innan de finska barnen kom fram till mig och frågade nåt – även om jag svarade på svenska, säger Mona Ahlsved. Även denna sommar blir lägret tvåspråkigt och fler föreningar har bjudits in.

Botnia 4H är en aktiv förening. Förutom verksamhetsledaren har man två anställda instruktörer. Verksamheten i föreningarna finansieras i huvudsak av statliga och kommunala bidrag och medlemsavgifter, men även bidrag från stiftelser och fonder är avgörande för att ekonomin ska gå runt. Tanken är också att verksamheten ska ha låg tröskel och att alla ska kunna delta och då kan avgifterna inte vara för höga.

– Speciellt för våra större gemensamma läger och resor som ordnas tillsammans med grannföreningarna är bidragen avgörande, säger Mona Ahlsved.

Botnias 4H:s kontor finns i Terjärv, men det är sällan de tre anställda finns

där. Med en verksamhet som är utspridd på elva ställen runt om i kommunen blir det inte mycket tid över.

Tidigare ordnades klubbverksamheten oftast kvällstid, men så småningom har allt mera flyttat till eftermiddagarna. Det är också då det finns luckor att fylla. Kvällstid konkurrerar man med andra hobbyverksamheter, medan eftermiddagarna ofta är ganska långtråkiga för skolelever som vuxit ur eftisverksamheten.

– Det finns ett behov att fylla, speciellt i dag när många föräldrar jobbar, säger Mona Ahlsved. ■



### Med hjälp av Vännerna

**BOTNIA 4H R.F / Beviljat ändamål:** Klubbverksamhet / **Beviljat belopp:** 1.000 euro / **Tidsperiod:** 2018 / **Förväntat resultat:** Ett ökat intresse och engagemang för lokalsamhället bland barn och unga.

## Fula fiskar på nätet

**D**en här vintern tillreder jag lake för första gången i mitt liv. Det är en fredagseftermiddag i januari som det händer. Den märkliga fisken ligger färdigfladd på is i vår lokala butik, och med hjälp av telefonen lyckas vi snabbt med min man lokalisera några recept på stuvad lake.

Vi bedömer att all vår tidigare kunskap om fiskar säkert går att applicera också på den här främlingen. Expediten har däremot ingen aning om vad det är för en fisk, och ännu mindre hur den ska tillredas.

Vi är på väg till vårt fritidshus som ligger på en ö i Åbolands skärgård där våra släkter sedan urminnes tid levt på fisk. Om somrarna serverades vi dagligen antingen lax, sik, flundra, torsk, gädda eller abborre. Här uppräknade i ungefär den fiskhierarkiska ordning som rådde på vår sommarö. Lax var guld, sik var silver och de andra fiskarna tilldelades lite godtyckligt en bronsplats.

Så fanns det fiskar som inte nådde fram till prisfallen, till mormors gjutjärnspanna där fiskar stektes gyllenbruna i äkta smör. Dit hörde förstas simporna och skitfisken, men också av någon anledning gösen som bara dög ibland.

Till fiskarna som kastades överbord hörde också "bottorna". De såg ut som jättelika skrovliga flundror. I Legolandet där de kallades piggvar lär de ha kostat en hel förmögenhet. Men vad spelade det för roll, för vi bodde ju här.

När min mamma var liten förde hon "bottorna" till tyskarna som sommartid bodde på andra sidan ön. De jublade och kastade karameller efter barnen som levererade de fula djuren.

Så fanns det fisk som inte var fisk, men som ändå kom ur havet. Alla utom morfar ryste vid blotta tanken. Som fyrtioåring åt jag säl för första gången. Jag tyckte om det. Det förvånade mig mycket. För det hade länge sagts mig att säl inte är gott.

När jag gifte in mig i en annat hushåll blev jag snart serverad många förhatliga fiskar. I det här huset som låg på andra sidan viken tillredde man också fisk i ugn. Den nya familjen som levde tätt intill vår skärgårdsbubbla, vidgade mina vyer betänkligt.

Däremot förenades vi i vår misstänksamhet mot folk som kokade simpoppa. De befann sig i en annan filterbubbla. Den hette Ingå skärgård.

Likaså förhöll vi oss länge skeptiska till respektlösa människor som malde sönder sina fiskar och "råddade" ihop allt.

I dag köper jag gärna fiskbiffar på Ekenästorg av den lokala fiskhandlaren. Jag har också haft förmånen att inlemma nästan ett dussintal nya spännande Medelhavsfiskar på min meny. När jag besökte en grekisk ö med min far, vägrade han befatta sig med de färgglada fiskarna som låg på diskar i det starka solljuset. Det var inte riktig fisk.

Min morfar livnärde sig på fisk och han lade också grunden till den finländska trålfiskeflottan på 1950-talet. Kunskap inom området saknades oss inte, men trots det valde vi av någon anledning att hålla fast vid vanföreställningar, som egentligen inte byggde på någonting alls.

Varför berättar jag det här? Kanske för att påminna mig om att de farliga filterbubblorna som vi förskräcks över idag, faktiskt existerade långt före internets tid.

Inte heller idag befinner vi oss hjälplöst i händerna på stora digitala rovdjur som vill fånga oss i sitt nät. Det är faktiskt vi som väljer vad vi kastar överbord och vad vi behåller. Vi är alltså fria att välja och värdera våra fiskar. Det är upp till oss att spräcka bubblor.

### Camilla Lindberg

CAMILLA LINDBERG ÄR LÄRARE, JOURNALIST OCH HAR ÄVEN SKRIVIT FLERA PLATSBIOGRAFIER.



*Vi är alltså fria att välja och värdera våra fiskar.*



# Ode är en hyllning till biblioteken

Text & Foto Rabbe Sandelin

*Helsingfors nya centrumbibliotek Ode betjänar inte bara bokälskare, utan byggnaden representerar även den nya tidens bibliotek som en offentlig, urban samlingsplats. Samtidigt är byggnaden en arkitektonisk sevärdhet, som drar många besökare utöver de som direkt har ärende i biblioteket.*





**H**elsingfors nya centrumbibliotek öppnades dagen innan självständighetsdagen i december 2018. Under de första två dagarna besöktes det nya biblioteket av 55 000 människor. Att det inte bara var fråga om turister bevisas av att det under samma två dagar gjordes 12 000 lån och 2 500 återlämningar.

Utbudet är stort. I tillägg till traditionell bokutlåning på andra våningen – det finns cirka 100 000 band på hyllorna – finns den så kallade stadsverkstaden på tredje våningen, där man bland annat kan pröva på att skriva ut eller skanna i 3D, pyssla, sy, reparera och snickra. I bottenvåningen finns en allaktivitetssal för föreläsningar och konferenser, samt biografen Regina med 250 platser, där Nationella audiovisuella institutet visar pärlor, klassiker och annat intressant ur filmhistorien. Och så förstås både café och restaurang.

På alla håll i byggnaden finns samlingsplatser och bekväma stolar. Det är fritt fram att stämma träff med någon för ett möte, eller spendera en distansarbetsdag i biblioteket – och på alla håll finns det gott om eluttag så att mobilen, datorn eller pekplattan kan hållas laddad.

– Även om huset nu är klart kan man inte säga att biblioteket någonsin blir helt färdigt. Ode och dess tjänster kommer alltid att leva och utvecklas, säger Odes direktör **Anna-Maria Soininvaara**, som valdes till sin tjänst då byggnadsarbetena inleddes.

”*Även om huset nu är klart kan man inte säga att biblioteket någonsin blir helt färdigt. Ode och dess tjänster kommer alltid att leva och utvecklas.*”

Inga nyanställningar gjordes för Ode, utan all rekrytering skedde i princip internt. Samtidigt har man cirkulerat personal mellan Ode och andra bibliotek i staden, för att ta vara på erfarenheter och förhindra att personalen isolerar sig i invanda rutiner.

Helsingfors biträdande borgmästare för kultur- och fritid, **Nasima Razmyar**, konstaterar att centrumbiblioteket förstås främst skall betjäna stadens egna invånare, men att biblioteket även har ett större symbolvärde på grund av sin centrala placering vid Tölövikens, intill Riksdagshuset och Musikhuset.

– Det är en stor värderingsfråga, vad vi visar upp som viktig i staden. Biblio-

teken uppfattas i Finland som en viktig, gemensam sak i samhället.

Razmyar har jobbat mycket med invandringsfrågor, och hon berättar att många invandrares första kontakt till det finländska samhället varit bibliotekskortet. Hon vill också påminna om att

ett fint centrumbibliotek inte ersätter behovet av de lokala, små biblioteken.

– Biblioteket i Kottby var min dörr till finska språket och böckernas värld. Att stöda läskunskap bland barn och unga är oerhört viktigt.

Biblioteken spelar enligt Razmyar också en stor roll i att bibehålla bildningen som ett samhällsvärde.

– Jag vill inte lägga för stor börda på bibliotekens axlar, men det känns emellanåt som om biblioteken hör till de få ställena där man på riktigt kan erbjuda bildning. Bildning kommer inte via digitalisering eller robotisering, utan via riktiga möten, diskussion, förståelse och dialog. ■





# Fri bildning ger klirr i kassan

Text Camilla Lindberg & Illustration Tintin Rosvik

*Den fria bildningen är till stor nytta för individen och samhället. Det visar en färsk undersökning som är unik i sitt slag.*

**S**tat och kommun har mycket att vinna ekonomiskt och borde därför satsa ännu mera, säger professor **Jyri Manninen**.

Men också den enskilda människan mår bra av att delta i till exempel medborgarinstitutens kurser.

– I den här undersökningen har vi undersökt hurdana vuxna som studerar på våra medborgarinstitut och vad de studerar. Vi var också intresserade av att få veta vilka nyttoeffekterna är för kursdeltagarna och för samhället i stort, säger professor Jyri Manninen från Östra Finlands universitet.

Rapporten *Kansalaisopiston aikuiskoulutuksen luokkakuvassa (Medborgarinstitutens vuxenstudierande ur ett klassbildningsperspektiv)* presenterades i september av Medborgarinstitutens förbund.

– Undersökningen är unik i sitt slag. Det är första gången som medborgar-

institutens undervisning undersöks så här omfattande. I tidigare undersökningar har man enbart undersökt nyttoeffekterna under ett enskilt läsår. Här synliggörs kursdeltagarnas studiestig ur ett mera långsiktigt perspektiv, kanske effekter som uppnås under en hel livstid.

Med hjälp av 29 temaintervjuer och 5214 svar från en nätenkät har man lyckats fastställa att medborgare som deltar i medborgarinstitutets kurser under en tidsperiod på minst tre år, ökar sitt välmående på flera olika sätt.

Över åttio procent av deltagarna kände sig lyckligare i stort, och över hälften uppger att de fått hjälp med att utveckla sunda levnadsvanor som bidragit till en mera meningsfull vardag.

Som extra bonus har de flesta erhållit ökat självförtroende och nya vänner.

Många har känt större delaktighet på sina arbetsplatser och blivit effektivare genom den kompetensförhöjning de erhållit via kurserna. Det här gäller till

exempel inom området för datateknik och digitalisering.

För andra deltagare har medborgarinstitutet utgjort en språngbräda till andra studieformer. Det här beror enligt Jyri Manninen på att studierna är billiga, öppna för alla och tillgängliga i de flesta kommuner.

– Det finns inga långvariga förpliktelser eller stora krav på avancemang. Eftersom studierna är frivilliga har deltagarna ofta en stark inre motivation. Även små framsteg stärker studiemotivationen och tron på den egna inlärningsförmågan. Det kan motivera till andra utbildningsformer.

Ungefär hälften av dem som deltagit i undersökningen uppger att kurserna i förlängningen haft en positiv effekt också på den personliga ekonomin. Det överensstämmer väl med resultaten från tidigare mindre undersökningar som gjorts, och de iakttagelser som medborgarinstitutet själva gjort.

– För individen kan det handla om väldigt konkreta effekter som till exempel tilläggsinkomster när man lyckas sälja egenhändigt gjorda hantverksprodukter. →





” De positiva hälsoeffekterna är direkt mätbara i pengar, både för individen själv, men också för arbetsgivaren när sjukfrånvaron minskar.



Professor Jyri Manninen från Östra Finlands universitet har gjort en omfattande undersökning om de finländska medborgarinstitutens nyttoeffekter.

Eftersom beslutsfattare idag ofta värderar utbildningens betydelse utifrån ekonomiska synvinklar, har också den fria bildningen blivit tvungen att formulera sitt existensberättigande utifrån ekonomiska utgångspunkter, menar Jyri Manninen.

**Finns det ekonomiska nyttoeffekter att hämta också för stat och kommun?**

– De positiva hälsoeffekterna är direkt mätbara i pengar, både för individen själv, men också för arbetsgivaren när sjukfrånvaron minskar. Social- och hälso-kostnaderna sjunker som helhet när till exempel behovet av besök på hälsovårdscentralerna minskar.

Idag finns det över 180 medborgarinstitut i vårt land, och sammanlagt 650 000 vuxna som hjälper till att föra den långa bildningstraditionens specifika värdegrund vidare. Det här innebär i praktiken att var femte kvinna och var tionde man deltar i någon eller flera

av de kurser som ordnas runt om i vårt land. De mest populära temaområdena är språk, motion och hantverk.

Trots omfattningen och de gynnsamma effekterna på medborgarna och samhället, är den statliga och kommunala finansieringen förhållandevis liten.

**Varför borde stat och kommun stöda den fria bildningen?**

– För att det är en mycket billig investering i förhållande till nyttoeffekterna. De nuvarande stöden borde absolut bibehållas, och allra helst höjas till tidigare nivå. Nedskärningarna har lett till höjda kursavgifter, och det har lett till att tröskeln höjts för just de personer som skulle ha den största nyttan av att få delta, säger Jyri Manninen.

Undersökningen har främst utgått från den utbildning som medborgarinstituten erbjuder.

Här kan du läsa undersökningen i sin helhet: [https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2018/09/Kansalaisopiston\\_aikuisopiskelijat\\_luokkakuvassa\\_2018.pdf](https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2018/09/Kansalaisopiston_aikuisopiskelijat_luokkakuvassa_2018.pdf)



**41%** uppfattar att de kan spara pengar genom att använda sig av kunskaper de lärt sig via den fria bildningen.

**Kan man dra några paralleller till andra utbildningsanordnare i vårt land?**

– Enligt undersökningen är nyttoeffekterna nästan identiska och direkt överförbara till övriga utbildningsanordnare inom den fria bildningen. Resultaten är också de samma i BeLL-undersökningen (Benefits of Life-long Learning) som gjorts i ett tiotal olika länder, där man undersökt nyttoeffekterna av fristidsbaserade studier.

Har du egna erfarenheter av kursverksamhet inom den fria bildningen?

– Jag har tidigare avlagt en kustskepparexamen och gått en kurs i positivt tänkande. I fjol deltog jag i två kurser i kreativt skrivande. Det har varit intressant att få egna erfarenheter och sedan kunna jämföra dem med undersökningens resultat. ■

## Minns du mängdläran?

Jag gick inte i skolan då längre, och hade inte heller egna barn i skolan. Men jag minns den mycket bra, vändan barn och deras föräldrar kände över mängdläran. Det nya sätt att lära sig matematik som under 1970-talet plötsligt fördes in i skolan, till allas förtvivlan – och sedan lika plötsligt försvann. Ett nytt sätt att åskådliggöra matematiska begrepp, och lära barnen tänka logiskt och abstrakt.

Jag hade glömt allt detta, liksom säkert de flesta, men så läser jag en fängslande redogörelse för hur det gick till när det begav sig. Den ingår i artikeln *Vetenskapliga revolutioner i periferin*, skriven av Laura Hollsten och Patrick Sibelius, den förra miljöhistoriker, den senare filosof och matematiker. Artikeln ingår i antologin *Åbo Akademi och kunskapen*, det ena av två mastiga band som utkommit med anledning av ÅA:s 100-årsjubileum. Det andra heter *Åbo Akademi och samhället*, och berör relationerna mellan ÅA och det omgivande samhället.

Volymen om ”Kunskapen” innehåller djuplodande artiklar om hur olika vetenskapliga discipliner och paradigmer vuxit fram och utvecklats. Bidraget av Hollsten och Sibelius handlar om hur relativitetsteorin, kvantfysiken och den moderna matematiken landade vid ÅA. Och som en del av det några sidor om hur matematikerna plötsligt gavs fria händer att lägga om undervisningen i våra grundskolor – med förödande effekter.

”Ned med Euklides!”, löd slagordet på 1960-talet, då matematikerna radikalt ville förnya sitt gebit. I bakgrunden låg nya landvinningar inom fysiken, som relativitetsteori och kvantfysik, vilket fick ytterligare fart av deras storpolitiska implikationer. Man levde i atombombens skugga, och ryssarnas Sputnik skapade panik i USA. Amerikanerna satsade därför kraftigt på matematisk och naturvetenskaplig forskning, och på bättre matematikundervisningen, där en av grundtankarna var att man skulle lära sig att tänka abstrakt och logiskt i stället för att plugga tabeller. ”Om man ska ange ett datum för omdaning av matematikundervisningen i västvärlden”, skriver LH & PS, ”kan konferensen *New Thinking in School Mathematics* på slottet Royaumont utanför Paris i november 1959 betraktas som ett startskott”. Här möttes amerikanska och europeiska forskare för att debattera framtidens matteundervisning, och det var här en fransk matematiker ska ha utropat ”Ned med Euklides!”.

Sedan gick det snabbt. Man lade i hela Norden om matematikundervisningen, hos oss formaliserat i grundskolans läroplansbetänkande 1970. Att det gick så fort berodde på att reformen sammanföll med grundskolans införande. Allt skulle moderniseras, och allt gammalt kastas ut. Det gjorde att lärarna varken orkade eller hann sätta sig in i allt det nya. Men motståndet var stort på många håll.

Undervisningen gav inte heller de resultat man hoppats på, varken hos oss eller på andra håll. Reformen begravdes följaktligen i tysthet och betraktades, konstaterar LH & PS, ”i efterhand som ett gigantiskt fiasko där man låtit yrkesmatematiker bestämma i pedagogiska frågor”. I Finland avskrevs reformen officiellt 1983, efter att mängdläran i ett decennium hade pinat elever, lärare och föräldrar.

Sensmoralen? Kanske att vi ska vara försiktiga med att alltför snabbt och okritiskt föra in nya, abstrakta och oprövade metoder i våra skolor. Tankarna går osökt till dagens kritik mot alltför aningslös digitalisering av skolundervisningen. Hur det var med den saken får vi kanske läsa i en motsvarande analys – om fyrtio år.

**Thomas Rosenberg**

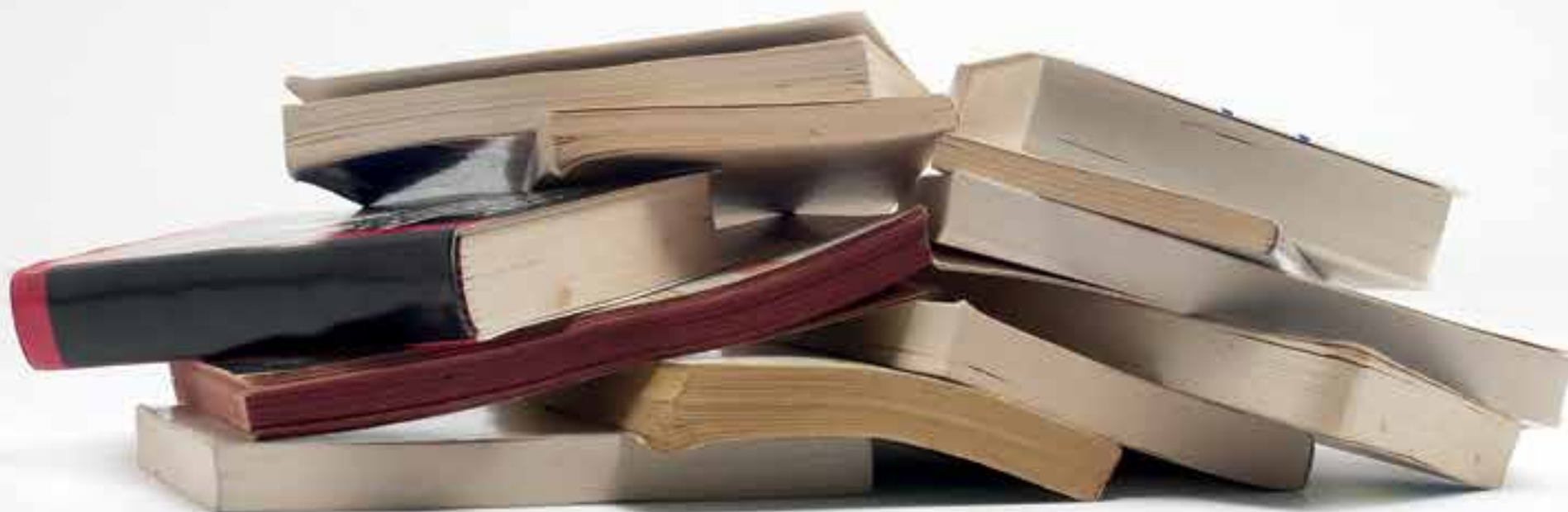
ÄR SKRIFTSTÄLLARE OCH PUBLICIST, MED FRÅGOR GÄLLANDE FINLANDS-SVENSKHET OCH KULTUR SOM SPECIALITET.



”

*Tankarna går osökt till dagens kritik mot alltför aningslös digitalisering av skolundervisningen.*





Att läsa utan  
att reflektera är  
som att äta utan  
matsmältning.

Edmund Burke

FOTO: SERGIO DELLE VEDOVE

Text Tove Fagerholm

# Med boken i centrum

En bok är som en trädgård som kan bäras i fickan.

Arabiskt ordspråk

Så långt tillbaka som minnet bär har den trädgården varit mitt käraster tillhåll. Allra bäst har det varit när jag fått ströva omkring i bokträdgården tillsammans med någon annan. Min första samtalspartner var nog min mor. Så länge hon levde frågade hon alltid: Vad läser du?

Många av ungdomsårens viktigaste samtal handlade om böcker. Under de intensiva åren som småbarnsmamma fanns det inte riktigt tid för litteratursamtal, jag förde läsdagbok, men jag kände mig ensam med min läsning. Småningom lockades jag med i en litteratursamling. Den lever kvar ännu. En del har fallit bort, en del har kommit till,

men vi fortsätter att träffas hemma hos varandra varje månad, år efter år.

Litteratursamlingen är en organiserad form av boksamtal. Då står boken och läsoplevelsen i centrum. När jag berättar om min egen läslycka får läsningen en ny dimension. Då befäster jag på ett djupare plan de tankar som fötts under läsningens gång. När jag lyssnar till andras läsoplevelse uppstår ofta en associationskedja som ytterligare berikar läsningen.

För närmare trettio år sedan ville några av mina lärarvänner samtala om myternas betydelse i modern tid. Så grundades litteratursamlingen Myteristerna. Vi anhöll av Svenska studiecirkeln om understöd och köpte böcker

som underlag för våra samtal. Självfallet räckte bidraget inte särskilt långt, men det kändes seriöst att våra mytersamtal sponsorerades. En av bäckerna vi köpte var **Maria Bergom Larsson: Nedstigning. Texter kring en myt.**

Fortfarande samlas vi till myteri, fastän det blivit allt glesare mellan träffarna och vi har för länge sedan slutat att be om bidrag. Mest använder vi oss av bibliotekets utmärkta seervice. För några månader sedan samlades vi för att diskutera Npbelprestigaren **Ishiguro** och romanen *Begravd jätte*.

När jag gick i pension övertog jag en litteratursamling som drivits inom Kyrkslätt medborgarinstitutets rammar. Deltagaravgiften steg emellertid för

varje år som gick och snart kändes det som en för hög tröskel. Jag bestämde mig för att avstå från all byråkrati och grundade litteratursamlingen Läslyktan som en del av bibliotekets verksamhet. Jag fick naturligtvis inget arvode, men jag fick någonting mycket värdefullare: jag fick nya vänner och många goda boksamtal. Under en tid sorterade verksamheten också under Svenska studieförbundet. Jag köpte reaböcker för bidraget vi fick och så lottades böckerna ut bland deltagarna.

För tillfället genomgår Kyrkslätt bibliotek en stor renovering. Vi har inget mötesrum i centrum, men en gång i månaden tänds Läslyktan hemma hos mig. Vi samlas i varm gemenskap för att berätta om våra läslyckor. Jag brukar inleda med att presentera en författare eller en bok grundligare. Jag har alltid presenterat den nya Nobelpristigaren. Resten av tiden berättar deltagarna om någon bok de läst sen senaste träff. Vår viktigaste princip är att ingen måste



FOTO: MARKUS PFAFF

berätta. Det är fullkomligt i sin ordning att bara lyssna.

Det finns bokälskare som tycker det är svårt att berätta, de säger att de så snabbt glömmer vad de läst. Många har börjat skriva läsdagbok för att de verkligen vill dela med sig. Vi njuter av att lyssna på varandra, vi antecknar nya lästips. Jag har fått fatt i många pärlor som skulle ha gått mig förbi om inte en entusiastisk bokvän sagt: Läs den här boken! Den är så otroligt fin! En bokvän sa: Läs den här boken och berätta om den nästa gång, så jag vet vad jag läst.

Vid nästa träff har vi kanske gemensamma läsoplevelser att spinna vidare på. När vi fått en svenskspråkig Finlandiapristigaren brukar många köpa den boken till jul. Då diskuterar vi just den boken i januari eller februari. Jag glömmer aldrig den Läslyktan då vi diskuterade *Där vi en gång gått* av **Kjell Westö** eller **Ulle-Lena Lundbergs** *Is*.

Senaste oktober gick vi tillsammans på Svenska Teatern och gladdes åt en fantastisk Topeliuskväll. I februari firar Läslyktan sin egen Runebergsfest hemma hos mig. I sommar planerar vi att besöka Sjöbo, för vi har fördjupat oss i **Johanna Holmströms** *Själarnas ö*.

Det finns inga gränser för vad en litteratursamling kan hitta på och det lönar sig att höra sig för med Svenska studieförbundet vilka möjligheter det finns att få verksamheten subventionerad.

Litteratursamlingen gör läsoplevelsen rikare och vänrelationer djupare. ■

## Bidrag för studiecirklar

- En studiecirkel är en unik och universell metod för lärande i grupp. En studiecirkel kan vara allt från en bokcirkel till en grupp som hantverkar, renoverar eller motionerar. Innehåll, tider och mötesplatser kan fritt ordnas av den som startat cirkeln.
- En studiecirkel kan startas av en privatperson eller en förening.
- Cirkeln beviljas statsbidrag av SFV då den uppfyller följande villkor:
  - Cirkeln har minst fem deltagare som träffas under minst 10 cirkeltimmar (å 45 minuter).
  - Cirkeln redovisas efter 20 cirkeltimmar.
  - Kostnaderna för cirkeln är godtagbara och verifierade.
- År 2019 är statsbidraget max 100 euro/studiecirkel.
- Mer information: [www.sfv.fi](http://www.sfv.fi)



*Lyhörd, sanningsökande, och beredd att stå upp för fakta*

# Årets Topeliuspristagare Annvi Gardberg

Text & Foto *Rabbe Sandelin*

*När man intervjuar så ställer man frågor. Men viktigare är att verkligen lyssna. Det säger Annvi Gardberg, årets mottagare av Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset.*

**N**är jag gör dokumentär brukar jag följa svenska **Bengt Boks** råd för hur man skall göra intervjuer. Han kallar det processintervju; att lyssna, tänka efter och fundera på om man missat något viktigt, och sen återkomma med frågor.

Det handlar enligt Gardberg om noggrannhet.

– Vi som är journalister måste vara bra på att berätta berättelser så att de griper och berör. Det handlar om dramaturgi. Men det är också viktigt att återge människors berättelser så att de själva känner igen sig.

Garberg skickar sina manuskript för genomläsning till dem hon intervjuat.

– Då får huvudpersonen efteråt stryka sånt som är känsligt, och som han eller hon inte vill ha med.

**RABALDER KRING SILVERVATTEN.** Fram till hösten 2017 hade inte Annvi Gardbergs program orsakat annan uppståndelse än att hon fått stort erkännande för de viktiga teman hon tagit upp gällande utsatta människor. Men plötsligt fann hon sig vara del i en Facebook- och kommentarfältsvirvel som inte ville ta slut, och där hon beskyldes för att förvränga sanning och bryta mot journalistreglerna. Vad hade hänt?

– Vi sände Spotlight och MOT om silvrvatten, kolloidalt silver i november 2017. Jag intervjuade forskare, två i Sverige, och två professorer i Finland. Jag hörde myndigheter och mötte österbottniska kvinnor som själva drack kolloidalt silver och gav det till sina barn om barnen blev sjuka.

Programmet fick stor synlighet och det ledde till en bred debatt. Sedan hände två saker. De finländska myndigheterna gick starkt ut och varnade för att silvrvatten är giftigt och inte får drickas, och samtidigt följde en massiv kampanj med kommentarer på Facebook och Yles webbsidor, där programmen och webbartiklarna ifrågasattes.

– Silvrvattenförsäljaren **Anders Sultan** och hans österbottniska kollega **Ann-Katrine Backman** hade uppmanat till kommentarer i två enorma Facebookgrupper som diskuterar silvrvatten. Tidningarna i Österbotten råkade ut för motsvarande kommentarsstormar.

**INTE ÖVERRASKAD.** Gardberg säger att reaktionerna inte var överraskande.

– Jag var nog förvarnad. Jag hade talat med forskare i Sverige som vägrade uttala sig om silvrvatten, eftersom de tidigare fått så mycket hot och trakasserier efteråt.

Det skedde tyvärr även med **Dan**

**Larhammar** som Gardberg intervjuade. Den värsta ilskan riktade sig av någon anledning först mot honom, som är professor i molekylär cellbiologi och medlem i Vetenskap och folkbildning, Skepsis.

Då Larhammar sedan blev ordförande för kungliga vetenskapsakademien gav det upphov till extra mycket förargelse.

– Man kan bra kalla det karaktärs-mord. Silvrvattenlobbyn skrev brev till ministeriet, till universitetsrektorn och till och med till kungen själv, där man försökte svärta ner honom. Men det var inget nytt, silvrvattenlobbyn hade redan tidigare gett sig på andra forskare, på journalister och myndigheter i Sverige, väckt åtal och polisanmält.

Följande maj följde Gardberg upp Silvrvattentemat i en radionyheter och i en webbartikel som visade hur silvrvattenföretagarna i årtal hade övertygat föräldrar om att de tryggt kan ge vattnet till barn. Då följde en kampanj mot Gardberg personligen.

– Det började med hatartiklar på svenska nätsajter som handlade om hur jag var en usel redaktör med onda avsikter, jag var opålitlig och okunnig och inställd på häxjakt och förföljelse. Insändarna som både *Vasabladet* och *Österbottens tidning* tog in utmynnade i krav på att jag skulle betala ersättningar och få sparken från Yle.



*Vi som är journalister måste vara bra på att berätta berättelser så att de griper och berör. Det handlar om dramaturgi.*







Det jag inte var förberedd på var hur effektiv smutskastningen av forskare, journalister och myndigheter var på nätet.

– Som om det inte var fråga om ett undersökande program där slutna Facebookgrupper särskådades, där forskare och myndigheter intervjuades. Som om vi inte låtit analysera silvrevattenflaskorna, för att kolla vad de egentligen innehöll.

**OANADE KONSEKVENSER.** I Finland hade Gardberg intervjuat två kvinnor som drack silvrevatten och gav det till sina barn. De råkade illa ut: först gav sig eftermiddagspressen på dem, och sedan polisanmälde riksdagsledamot **Mikko Kärnä** dem.

– Det var verkligen inte min avsikt att en massiv ilska och en polisundersökning skulle riktas mot dem. Jag upplevde att jag byggt upp ett förtroende till dem; de hade ställt upp för kameran och de hade också läst manuskript för sin egen del och godkänt det. Jag ville främst rikta strålkastarna på företagarna som sålde och marknadsförde silvrevattnet.

I oktober 2018 gjorde Gardberg ett Spotlight-program om alternativa cancerkurer som marknadsförs på nätet, allt från aprikoskärnor till svart salva som fräter bort hud. Kvinnan som lovprisade svart salva mot hudcancer råkade vara samma företagare i Österbotten som säljer silvrevatten.

– Då följde nya hatartiklar om mig på svenska nätsajter, och nya insändare. Nu tog både *Vasabladet* och *Huvudstadsbladet* in insändare med fler personangrepp mot mig.

**FOLK- OCH SEKTLEDARE.** Gemensamt för silvrevattenföretagarna är enligt Gardberg att de har en sorts folkledarstatus i sina egna inre kretsar.

– De påminner om sektledare och medlemmarna i Facebookgrupperna betar sig ofta som medlemmar i en sekt. Liknande ledarfigurer finns också inom vaccinetståndet; om någon kritiserar de här ledarna går hela gruppen till kraftigt angrepp. Anhängarna är mycket lojala och misstror allt och alla som motsäger deras version av verkligheten.

Personangrepp och att argumentera mot påståenden som Gardberg aldrig framfört (så kallad halmgubbe) är det vanligaste knepen, men anhängarna använder sig av hela repertoaren ohederliga retoriska knep.

– Whataboutism förekommer, man försöker till exempel vända diskussionen till att det finns mycket så mycket värre problem än silvrevatten, som hela läkemedelsindustrin. Eller så gish-galopp: anhängarna bombarderar oss med länkar till vetenskapliga artiklar som de ber oss motbevisa, men det är oftast studier som inte är speciellt starka, eller som egentligen visar något annat än vad silvrevattenföretagarna hävdar.

Alla de här länkarna fick Svenska Yle att införa en regel om att man inte tillåter länkar i nätkommentarer, främst för att det är svårt att verifiera att de ens bevisar vad den som skriver tror att de bevisar.

**SAKARGUMENT ENDA VÄGEN.** När man bemöter osakliga kommentarer är det viktigaste att hålla sig till sakargument, och att gång på gång påminna om sakfrågan då någon försöker avleda uppmärksamheten till något ovidkommande.

– Gärna kan man också peka ohederliga knep.

Gardberg säger också att stödet från chefer och kolleger är viktigt. Det interna stödet säger hon att är en av fördelarna med att jobba i ett stort hus.

Fastän personangrepp är uppenbart osakliga kan de ändå kännas sårande.

– Det överraskade mig själv att jag tog illa vid mig. Det kostade mig några sömnlösa nätter.

Förra hösten hade det hela pågått så länge att Gardberg deklarerade att hon hädanefter enbart ska göra program som handlar om kärlek.

– Nåja, det löftet har jag redan brutit mot, men jag ska absolut återkomma till kärleken, som är ett viktigt tema!

Även som silvrevattnet är det tema som lyft Gardberg till stor kännedom är det dokumentären som är viktigast för henne.

– Jag jobbat mycket med dokumentärer om 1918, och även om ungdomar, gamla kvinnor, arbetslösa män, skuld-satta, barnlösa par och flyktingfamiljer. Och så vill jag göra dokumentärer med långt perspektiv, där jag följer upp människor jag intervjuat för tio år sedan.

Gardberg är glad och hedrad över att få Topeliuspriset.

– Jag tycker om att få priset för, som statuten säger, ”en aktiv, pågående journalistisk gärning”. Och jag anser att kriterierna ”originalitet, civilkurage och finess” är underbara.

Alla journalister skall enligt Gardberg vara förberedda och villiga att ta emot kritik.

– Det jag inte var förberedd på var hur effektiv smutskastningen av forskare, journalister och myndigheter var på nätet. Vi journalister – och människorna överlag – måste bli bättre på att känna igen de knep sådana debattörer använder, då de försöker avleda uppmärksamhet från den egentliga sakfrågan. Vi får inte sluta rapportera om de här företeelserna bara för att det väcker motstånd. ■



## Topeliuspriset 2019

Topeliuspriset, det finlandssvenska publicistpriset, gick i år till **Anna Viveca (Annvi) Gardberg**, undersökande journalist och dokumentarist vid Yle. Prisjuryn ger Annvi Gardberg priset på 7500 euro med följande motivering:

Annvi Gardberg är en lyhörd sanningssökare och en mångmedial grävande journalist som kompromisslöst står på journalistikens sida. Med stort civilkurage träder hon till utsatta människors försvar, och står outtröttligt upp för en på fakta och vetenskap grundad hållning, också då när hon själv utsätts för mobilerat motstånd från de miljöer hon granskar. Hon uppfyller sitt uppdrag inom public service med enträgenhet och stolthet, och hennes genomarbetade rapportering har fått betydande genomslag i samhällsdiskussionen.

Annvi Gardbergs undersökande program om silvrevatten (kolloidalt silver) och alternativ medicin orsakade under åren 2017 och 2018 en bred samhällsdebatt. Debatten fick politiker och myndigheter att agera mot företagare som marknadsför skadliga produkter med falska påståenden om att de botar sjukdomar.

Gardberg har också medverkat i böcker, bland annat den dokumentära *Över branten – bröder i krig 1917–1918* tillsammans med **Anders Gardberg** och **Aapo Roselius** (PQR-kultur 2018). Annvi Gardberg har arbetat som journalist i 25 års tid. Hon är anställd vid YLE (Rundradion) sedan 1995 och har under den här tiden arbetat med allt från nyheter och regionalradio till debatter, livsstils-, kultur- och samhällsprogram.

Topeliuspriset delades ut på seminariet Mediaspråk 2019, som arrangeras av de finlandssvenska mediernas samarbetsorganisation Svensk presstjänst. Det var år 1990 som Svenska folkskolans vänners Topeliuspris och Finlands Svenska Publicistförbunds publicistpris slogs ihop till Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset. Enligt statuten ges priset för en aktiv pågående journalistisk gärning till en person som visat betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilkurage som finess. Det journalistiska intresseområdet avgränsas inte. Nomineringar till priset görs av medlemmarna i Finlands Svenska Publicistförbund och Svenska folkskolans vänners.

## Tidigare prismottagare:

### PUBLICISTPRISET

- 1957 Ole Torvalds
- 1958 Henrik von Bonsdorff
- 1959 Frank Jernström
- 1961 Harry Elg
- 1962 Enzo Sevón
- 1964 Nils-Börje Stormbom
- 1965 Benedict Zilliacus
- 1967 Erik Appel
- 1968 Kaj Hagman
- 1970 Juhani Westman
- 1971 Birger Thölix
- 1972 Hasse Svensson
- 1973 Karl Sahlgren
- 1974 Kerstin Hanf
- 1975 Meta Torvalds
- 1976 Pelle Kevin
- 1977 Tor Högnäs
- 1979 Anita Höglund och Knud Möller
- 1980 Eva Nyberg
- 1981 Gustaf Widén
- 1982 Nya Åland
- 1983 Astrid Gartz
- 1984 Leif Salmén
- 1985 Stig Kankkonen
- 1986 Carita Backström
- 1987 Göran Wallén
- 1988 Studentbladet
- 1989 Erik Wahlström
- 1990 Melita Tulikoura

### TOPELIUSPRISET – DET FINLANDSSVENSKA PUBLICISTPRISET

- 1991 Lena Selén
- 1992 Leif Sjöström
- 1993 Olga Gustafsson
- 1994 Mayvor Stagnäs
- 1995 Peter Lodenius
- 1996 Henning Ahlskog
- 1997 Peik Österholm
- 1998 Olav S. Melin
- 1999 Mardy Lindqvist
- 2000 Nils Torvalds
- 2001 Torbjörn Kevin
- 2002 Cita Reuter
- 2003 Anna-Lena Laurén
- 2004 Kjell Lindroos
- 2005 Sven Strandén
- 2006 Kerstin Kronvall
- 2007 Ann-Kristin Schevelew, Jan Granberg
- 2008 Jonas Jungar
- 2009 Staffan Bruun
- 2010 Camilla Berggren
- 2011 Viveka Dahl
- 2012 Minna Knus-Galán
- 2013 Annika Orre
- 2014 Jessica Stolzmann
- 2015 Marcus Rosenlund
- 2016 Henrik Othman
- 2017 Jeanette Björkqvist
- 2018 Marko Hietikko



# SFV:s satsningar på föreningslivet ökar det sociala kapitalet

Text Christine Skogman

*Den bildning och den verksamhet som sker inom föreningslivet har genom åren stått SFV nära. I dag går en betydande del av SFV:s allmänna bidrag, cirka 30 procent, till svensk- och tvåspråkiga föreningar i Finland. Förutom resurser i form av reda pengar finns även föreningskunskap och mötesutrymmen att tillgå.*

Organisationsförändringen som SFV genomgick under 2018 resulterade bland annat i en löpande ansöknings-tid för SFV:s allmänna bidrag. SFV formulerade också tydliga fokusområden och visioner för varje sektor, utifrån forskning och fakta. Inom sektorerna Fri bildning och SFV:s studiecentral är professionella organisationer ett gemensamt fokusområde, och SFV satsar målmedvetet på förbundens och föreningarnas kompetenshöjning. En satsning är ett betydande ekonomiskt bidrag till Svenska studieförbundet.

**FÖRBUNDENS FÖRBUND.** Svenska studieförbundet är ett förbund vars uppgift är att stöda medlemsförbunden i deras strävan. Grunden för Studieförbundet lades redan år 1919 då SFV till-satte Svenska föreläsningsbyrån. Ambitionen var att höja bildningsnivån bland befolkningen. Från 1970-talet till 2014 hade Studieförbundet ingen egen verksamhet, utan var en integrerad del av

Svenska studiecentralen, som upprätthölls av SFV. I dag är Svenska studieförbundet en självständig förening med totalt 64 medlemsförbund och en anställd verksamhetsledare. SFV:s bidrag till Svenska studieförbundet är avgörande för verksamheten.

– Tack vare bidraget kan vi erbjuda nätverksträffar, mentorprogram och annan kompetenshöjande verksamhet till förbunden, säger **Mari Pennanen**, verksamhetsledare för Svenska studieförbundet.

Studieförbundets första mentorprogram (2017–2018), riktade sig till anställda i förbunden. Flera av dem som deltog som adepter ansåg att de fick konkret stöd och hjälp att utvecklas i sina yrkesroller. Nu startar ett nytt mentorprogram – den här gången är det de förtroendevaldas tur.

– Förtroendevalda inom förbund och centralorganisationer har här en unik möjlighet att utvecklas i styrelsearbetet, diskutera utmaningar och sätta upp nya mål. I slutändan handlar det om att höja kompetensen inom förbundens styrelser, säger Mari.

Samhällsförändringarna påverkar verksamhetsförutsättningarna för organisationer inom tredje sektorn, och Svenska studieförbundet följer ständigt med utvecklingen. Men att föreningar grundas och upplöses, splittras eller byter namn är ändå inget som oroar Mari.

– Förenings- och organisationslivet genomgår förändringar hela tiden, så har det alltid varit. Det är en del av tredje sektorns DNA, och det är det som driver förenings- och organisationslivet framåt. Tillsammans utvecklar vi civilsamhället, säger Mari.

**SFV:S STUDIECENTRAL FÖRMEDLAR STATS BIDRAG.** SFV upprätthåller den enda svenska studiecentralen i Finland. Juridiskt sätt är studiecentralen en läroanstalt på riksnivå och verkar inom principen för livslångt lärande. Föreningar och organisationer kan ansöka om statsbidrag för bland annat kurser, föreläsningar och seminarier som de ordnar.



FOTO: ROMAN SAMBORSKYI

” Tack vare bidraget kan vi erbjuda nätverksträffar, mentorprogram och annan kompetenshöjande verksamhet till förbunden.

– Det bildningsarbete som föreningar och organisationer utför i Svenskfinland är verkligen omfattande, det berikar vårt samhälle. Jag brukar skämtsamt säga att om vi tittar till statistiken är vi som ett medelstort arbis, säger sektorsansvariga **Anna-Karin Öhman**. Statistiken från 2018 visar på totalt 814 kurser med närmare 16 000 deltagare.

Att stärka förbunden och organisationerna som professionella aktörer är något SFV fokuserar på och som är viktigt med tanke på de omgivande samhällsförändringarna.

– Vi har från och med 2019 inför ett förhöjt bidrag för kompetensutveckling som gäller både förtroendevalda och anställda. Det kan vara frågan om

kurser, gärna i samarbete med andra aktörer, där personalen genom en fortbildning av något slag fördjupar kunskanden inom organisationen, berättar Anna-Karin.

Tillsammans med Bildningsalliansen och Studieförbundet ser SFV:s studiecentral över vilka behov av kurser som finns och hur man gemensamt kan svara mot behoven. Vad som erbjuds klarnar under 2019.

**#HOSVÄNNERNA.** Hos Vännerna-konceptet börjar vara ett välkänt begrepp för organisationer som är verksamma i Svenskfinland.





Mari Pennanen. FOTO: ASTRID LINDROOS

Sedan 2017 har finlandssvenska organisationer och föreningar kostnadsfritt fått använda SFV:s möteslokaler i Åbo, Helsingfors (SFV-huset G18) och Vasa. Konceptet har visat sig vara en succé: Under 2018 genomfördes närmare 900 möten, kurser och tillställningar med över 11 000 deltagare.

– Vi är stolta över att kunna erbjuda fysiska mötesplatser för föreningar och organisationer på olika håll i Svenskfinland. Att möteslokalerna finns till förfogande underlättar förutsättningarna att mötas och det ökar det sociala kapitalet i samhället på längre sikt. Tack vare mötesutrymmenas högklassiga utrustning kan även deltagare som till exempel har svårt att resa, delta i mötet eller tillställningen via Skype, berättar Anna-Karin.

Förutom möteslokalerna har Studieförbundets medlemmar möjlighet att kostnadsfritt använda festsalen G18 i Helsingfors under vardagar. År 2018 användes festsalen totalt 35 gånger av Studieförbundets medlemmar.

**FÖRENINGRESURSEN.** SFV:s webbplats för föreningskunskap, Föreningsresursen, växte fram efter att Studiecetralen i tiden arrangerade kurser i föreningsteknik och föreningsekonomi.



Anna-Karin Öhman. FOTO: PIA PETTERSSON

Det fanns, och finns ännu i dag, ett stort behov av rådgivning inom föreningsverksamhet.

– Som bäst knyter vi olika föreningskunniga personer till webbplatsen. Vi kan ha upp till 400 unika besökare på Föreningsresursen varje dag och vi vill även i fortsättningen se till att föreningsaktiva får svar på sina föreningsfrågor, säger Anna-Karin, som håller i koordineringen för webbplatsen.

På webbplatsen foreningsresursen.fi kan man enkelt fylla i ett frågeformulär ifall man inte hittar svar på sin fråga bland det digra material som finns.

**EGNA KURSER.** SFV:s studiecentral arrangerar också egna kurser, som i första hand riktar sig till föreningsaktiva eller anställda inom olika organisationer. Men vem som helst med intresse för innehållet kan delta. Det kan till exempel vara frågan om kurser i data-teknik med syfte att effektivisera föreningsarbetet. Eller hur man genomför ett strategiarbete inom föreningen. År 2018 genomförde 28 kurser med närmare 550 deltagare.

– Vi jobbar för en tidsenlig och relevant fri bildning och ett vitalt föreningsliv, med målet att stärka individerna och berika samhället, avslutar Anna-Karin. ■

”

*Vi är stolta över att kunna erbjuda fysiska mötesplatser för föreningar och organisationer på olika håll i Svenskfinland.*

### SFV stärker föreningslivet genom olika former av resurser:

- SFV:s allmänna bidrag: löpande ansökningstid. [www.sfv.fi](http://www.sfv.fi)
- SFV:s studiecentral förmedlar statsbidrag för kurser och studiecirklar: löpande ansökningstid. [www.sfv.fi/studiecetralen](http://www.sfv.fi/studiecetralen)
- Möteslokaler #hosvännerna: Föreningar kan kostnadsfritt använda SFV:s mötesutrymmen i Åbo, Vasa och Helsingfors (SFV-huset G18). [www.sfv.fi/moteslokaler](http://www.sfv.fi/moteslokaler)
- Föreningsresursen: SFV:s webbplats med samlad föreningskunskap [www.foreningsresursen.fi](http://www.foreningsresursen.fi)
- SFV:s egna kurser för föreningsaktiva och/eller anställda inom förbund och organisationer: [www.sfv.fi](http://www.sfv.fi).

## Telefonen väcker känslor

**E**n högstadiektion i historia i slutet av det förra seklet. Ett litet ljud hörs från en av pulpeterna. En yngling reser sig och kliver fram till katedern med mobiltelefonen i handen:

– Det är mamma som vill tala med dig.

Läraren: – Säg åt din mamma att hon ringer litet senare när vi har rast.

Ynglingen: – Det går inte, hon är på jobb, hon har paus nu.

Mycket har skett sedan den 10 januari år 1876, det historiska ögonblick då Alexander Graham Bell ringde sitt första telefonsamtal. Det epokgörande samtalet var kortfattat och riktat till assistenten Watson (belägen i rummet bredvid): ”Mr Watson, vill ni komma in här”. När 1800-talet nått sitt slut var hans uppfinning i allmänt bruk och i dag då telefonen är allestädes närvarande kallas den stundom ”vår tids gissel”.

Men intet nytt under solen. Då jag för några år sedan på riksarkivet bekantade mig med brevväxlingen mellan G.J. Ramstedt och Kai Donner, stötte jag på ett brev från Gustaf Mannerheim till den senare. Mannerheim har under en längre tid utan framgång försökt få tag på Donner.

*Min bästa Doktor*

*För ett tiotal dagar sökte jag Eder i telefon och följde Edra spår ända till Bromarf, der jag emellertid fick det beskedet att Ni, såsom en vis man frigjort Eder från en av nutidens mest påflugna plågoandar, telefonen.*

*Af denna anledning sänder jag Eder dessa rader för att meddela att jag återvändt till landet och tillbringar större delen af min tid på min villa i Hangö, der jag, mindre klok och filosofisk än Ni, låter tyrannisera mig af telefonen.*

Mannerheims ärende handlar om publicerandet av det material han haft med sig från sina resor i Central Asien. Han förklarar sig beredd att stå till tjänst med de upplysningar han kan bidra med.

*Från och med den 15 Augusti kommer jag emellertid att vara rätt mycket på jakt och inemot den 15 September reser jag till utlandet för att pröfva min jaktlycka på högvilt. Om vi kunna komma överens om tid, dag och ort kan jag sammanträffa med den eller de personer hvilka eventuellt skulle önska konversera med mig.*

Trots att Mannerheim enligt egen utsago nyttjar den nya uppfinningen, förefaller han ändå anse att det aktuella ärendet kräver ett sammanträffande. I dag hör telefonkonferenser till livets vardag och angelägna frågor kunde lätt avklaras även under en lämplig paus i jaktbestyren. Blotta ordet konversera låter en ana andra tider, andra seder.

I brevet ges avslutningsvis en liten intressant glimt av den blivande marskalkens dagliga tillvaro, en upplysning vi blivit utan om Donner svarat i telefon:

*– Jag hoppas nattens regn berett Eder lika mycken tillfredsställelse som mig. Jag har nemligen sedan 3 veckor kämpat som för lifvet med sol och torka för att rädda några usla blommor som planterats i mina klippskrevor.*

*– med en venlig helsing, Eder tillgifne G. Mannerheim*

Förändringens vind har blåst över mångt och mycket, också över villan i Hangö där Mannerheim lät sig tyranniseras av telefonen. Villan finns inte mer och knappast heller de klippskrevor där hans ”usla blommor” räddades av regnet natten mellan den 20 och 21 juli 1926.

### Anna Lena Bengelsdorff

HAR VERKAT SOM LÄRARE I HISTORIA, SAMHÄLLSLÄRA OCH NATIONALEKONOMI VID FLERA SKOLOR I HELSINGFORS.



”

*Blotta ordet konversera låter en ana andra tider, andra seder.*





Föreningsresursen upprätthålls av SFV och här hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. [www.foreningsresursen.fi](http://www.foreningsresursen.fi)



**Anna-Karin Öhman**  
SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING  
OCH SFV:S STUDIECENTRAL

**Stefan Andersson**  
FÖRENINGSEKSPERT

## Inkomstregistret – några punkter att tänka på för föreningar

Ingen har väl kunnat undgå att notera att det har införts ett så kallat Inkomstregister från och med årsskiftet. Registret är en del av en större reform inom skatteförvaltningen där målet är att beskattningen av löneinkomster skall bli rätt på en gång eller mycket snabbare än tidigare. Samtidigt automatiseras anmälningarna av lönebidrag till olika försäkringsbolag. I inkomstregistrets databas skall finnas färsk uppgifter om allas inkomster och skatter som både myndigheterna och skattebetalarna själva kan utnyttja.

Också föreningar som betalar löner, mötes- eller andra arvoden samt till exempel kilometerersättningar och dagtraktamenten berörs av detta nya system. Principerna för lönebetalningar och beskattning är i stort oförändrade men själva anmälningsprocessen försnabbas och flyttas nu från årsanmälningar till månatliga anmälningar. Det blir litet mer jobb varje månad medan årsskiftesrutinerna minskar.

I denna kolumn finns inte utrymme att i detalj gå in på hur man använder inkomstregistret. Utförlig information finns på [skatt.fi](http://skatt.fi) och sidorna för inkomstregistret. Nedan dock några punkter att notera för de föreningar som inte är så vana vid skatteverkets system.

Innan föreningen betalar löner, arvoden eller annan skattepliktig förmån lönar det sig att kontrollera att någon i föreningen har behörighet att logga in på inkomstregistret. Allmänt sägs i informationen om att man bör skaffa sig en så kallad Suomi.fi-fullmakt för att kunna använda registrets e-tjänst. Men i detaljinformation framkommer att föreningar och stiftelser fortfarande kan och skall använda Katso-inloggning om man har Katso-koder.

Det är viktigt att kunna logga in eftersom enligt de nya reglerna måste varje löne-/arvodesutbetalning anmälas

till inkomstregistret inom fem (5) vardagar efter utbetalningsdagen. Detta gäller också km-ersättning och dagtraktamenten. Det är alltid själva betalningsdagen som avgör. Det har ingen betydelse för vilken period lönen är införtjänad. Nu måste man alltså anmäla varje mottagares lön, innehållning, avdrag för pensions- eller arbetslöshetsförsäkringsavgifter och så vidare skilt för sig. Grundförutsättningen är att denna anmälan görs i Inkomstregistrets e-tjänst. Av särskilda motiverade skäl kan man dock få göra anmälan på papper. Om föreningen har tillgång till ett löneprogram går det att överföra informationen direkt från löneprogrammet till inkomstregistret.

Men förutom ovannämnda anmälan av lön efter fem dagar skall man, med en separat anmälan senast den 5. i följande kalendermånad, anmäla sjukförsäkringsavgiften (tidigare socialskyddsavgift) baserad på totalt betalda löner och förmåner föregående månad. I denna anmälan antecknas också eventuella avdrag. Till exempel om en förening betalar mötesarvoden till sina förtroendevalda betalas ingen sjukförsäkringsavgift på basen av dem. Då anmäler man lika stora avdrag i sjukförsäkringsavgiften som utbetalda mötesarvoden.

Slutligen måste man också komma ihåg att betala sin förskottsinnehållning och sjukförsäkringsavgift till skatteverket senast den 12. i månaden efter utbetalningsmånaden. Arbetspensionsbolagen har övergått till att fakturera sina kunder på basen av gjord anmälan i inkomstregistret. Samma gäller arbetslöshetsförsäkringen. Den lagstadgade olycksfallsförsäkringen kommer med i systemet först nästa år. Arbetstagarerna kan å sin sida genom funktionen Min skatt (Oma vero) logga in och kolla hur mycket man förtjänat och betalat skatt under kalenderåret. ■



### § 2 ENLIGT SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner r.f. har till ändamål att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understödja skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden. Föreningen har rätt att mottaga gåvor, vilka avse att gagna dess verksamhet i det svenska bildningsarbetets tjänst.

<b>SFV:S EGET KAPITAL</b> 31.12.2017 :	<b>MEDLEMMAR I SFV:S</b> <b>UNDERSTÖDSFÖRENING</b>	<b>MEDLEMMAR I SFV</b>	<b>SFV:S FONDER</b>
102,3 miljoner euro	7323 st	347 st	422 st

#### SFV:S UTDELNING 2018

##### ÄNDAMÅL BEVILJAT BELOPP

<b>Allmänna bidrag</b> (Ansökningstid februari och september)	
Evenemang (kultur+bildning)	65,600
Finlandssvensk identitet	84,750
Finlandssvensk identitet genom konst och kultur	38,500
Möten mellan olika språkgrupper	151,000
Ny pedagogik med f på matematik- o nat.vet, probleml o jäml.	165,910
Samarbete över språkgränser	38,950
Skolutveckling och ledarskap	116,850
Språkpedagogik och språklig mångfald	92,313
Verksbidrag för förbund	142,500
Årtertagningar	-16,152
	<b>880,221</b>

##### Övriga bidrag

Donation till medelinsamling	200,000
Donation till medelinsamling	300,000
Elevstipendier m.m.	81,160
För upprätthållande av Lappfjärds folkhögskola	300,000
Idrottsverksamhet	50,000
Integrationsutbildning med fokus på hantverk för invandrare på Kuggom	30,000
Renovering av Wasa Teater	20,000
stöd för Svensk byaservice och IDNET	53,200
Stödverksamhet för förbund	70,000
Utrednings- och analysarbete	126,300
Yrkesutbildning inom andra stadiets utbildning	700,000
Övrig bildningshöjande verksamhet	21,540
	<b>1,952,200</b>

##### Stipendier

Studentstipendium för svenska som andra inhemskt språk	5,000
Studiestipendium	100,000
Studiestipendium på finska fastlandet inom pedagogik	15,000
	120,000

##### Pris och medaljer

Brobyggarpiset	10,000
Folkbildningsmedaljen	12,500
Folkbildningspriset	15,000
Hagforsmedaljen	10,000
Kulturpriset	15,000
Litterär tävling, Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar, dikter	10,000
Litterär tävling, Solveig von Schoultz-tävlingen för över 30-åringar, dikter	10,000
Svenskläroarstipendiet	35,000
Topeliuspriset	6,500
	<b>124,000</b>
	<b>3,076,421</b>



#### LÖPANDE ANSÖKNINGSTID

Vi har löpande ansökningstid för våra allmänna bidrag. Du kan ansöka om bidrag för projekt som har verksamhet under tidsperioden 2019–2020. Mer information: [www.sfv.fi/bidrag](http://www.sfv.fi/bidrag)



#### MEDLEMSKAP I SFV

Medlemskapet i SFV:s understödsförening kostar 15 euro/år. Till förmånerna hör SFV-magasinet, årsboken SFV-kalendern samt som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på böcker från Schildts&Söderströms.

#### Adressförändringar.

Meddela oss din nya adress via [www.sfv.fi/medlem](http://www.sfv.fi/medlem) per e-post [svf@sfv.fi](mailto:svf@sfv.fi) eller ring 09-6844 570.



#### DONATIONER OCH TESTAMENTEN

Vill du vara med och stöda det bildnings- och kulturarbete som SFV gör? Kontakta kanslichef Johan Aura, [johan.aura@sfv.fi](mailto:johan.aura@sfv.fi) eller 040-3559 935.





BILD: DETLAJ AV PÄRMEN TILL "MEN HUR SMÅ POETER FINNS DET EGTENLIGEN", SÖDERSTRÖMS.



Text Tove Fagerholm

## KRUMsprångsSPRINGande

*Eva-Stina Byggmästar*

*Jag är stenens sekreterare, ekorrarnas megafon,  
svamparnas maskinskriverska, trädets sjuksköterska,  
en gammal flintskallig buddhas dadda*

**S**å beskriver **Eva-Stina Byggmästar** sig själv som poet. Hon säger också att hon är en outsider, en vildhjärna, fullkomligt och totalt kompromisslös. Det är svårt att skriva om henne därför att hon å ena sidan är så totalt sig själv, å andra sidan så oerhört mångsidig. Hur ska jag kunna teckna ett rättvist porträtt? Det absolut bästa sättet att närma sig denna självständiga och egensinniga poet är att skaffa boken *Naturbarn*. Dikter i urval 1986–2016. Sen är det bara att förbehållslöst ge sig hän åt läsoplevelsen och till slut bör man avrunda med att också läsa *Orkidé-*

*barn*, utgiven 2018. Byggmästar för bäst sin egen talan. I denna urvalsvolym har hon tagit med dikter som inte tidigare publicerats i någon diktsamling. En ny och mera sammansatt författarbild växer fram under läsningen.

Jag har själv stått tvekande på tröskeln till hennes poesi-värld, betänksam och häpen, men läslycklig.

Jag har irriterats av småorden och de ystra utropen hon ström omkring sig samtidigt som jag skrattat åt krum-sprången och ordlekarna och det grammatikaliska upproret. När jag började läsa Byggmästars poesi måste jag tillämpa vad jag skulle vilja kalla sapfisk läsning.

**Sapfo** var antikens stora kärlekspoet. Bara skärvor finns bevarade, men bakom skärvorna anar man suset av stor poesi. Eva-Stina Byggmästar är vår tids Sapfo. När jag först läste stannade jag vid de lysande skärvorna från hennes berusande lyckliga kärlekspoesi och lät det jag som kändes som onödigt och osovrat sjunka undan. Men vid förnyade omläsningar förändras min upplevelse. Jag märker att småorden som först kändes onödiga föreföll ha ett syfte.

Eva-Stina Byggmästars dikt ekar inte i stora tomma salar, den saknar alvarsdiger högstämthet. Personer som säger att de inte kan läsa poesi erbjuder en möjlighet att se på poesin på ett nytt sätt. Det här lekfulla språket sänker garden. Glädjen och något som liknar småprat hyvlar ner tröskeln till poesins rum. Med en vårdslös klackspark slås poesidörren upp på vidgavel och där står den omtumlade läsaren mitt poesins vardagsrum eller varför inte i en poetkoja i skogen.

I *Naturbarn* finns hela spektret av Eva-Stinska poesi. Här finns sparsmakad ordknapp poesi som får mig att tänka på **Björling**, här finns en religiös innerlighet, som i en modern psalm. Här finns mystik och djupa tankar. Humorn och den sprudlande glädjen är så påfallande att man stundvis inte ser molnskuggorna av ensamhet, utanförskap och existentiell sorg i det soldränkta landskapet.

Hon säger: "Dikt är för mig en perfekt balans mellan tanke och känsla, mellan teori och praktik, en konstruktiv balans mellan logik och mystik. När jag läser och skriver dikter blir jag både mindre och mer mig själv, det är en exil på alla plan samtidigt."

*Jag samlar på stenar  
Samlar på rädslans stenar,  
ensamhetens  
och bräcklighetens stenar  
Men jag har dem alla  
i en och samma ask,  
för att rädslan skall  
få känna trygghet,  
ensamheten sällskap  
och bräckligheten styrka.*

Så skriver den 19-åriga Eva-Stina Byggmästar i debut-samlingen *I glasskärvornas rike*.

Hon blundar inte för rädslan, ensamheten och bräckligheten men i poesin söker hon tröst och utvecklas i diktsamling efter diktsamling till en trösterska. I sin senaste diktsamling *Orkidébarn* erbjuder hon läsaren lindblomsdoftande diktbandagen och lyrikplåster, lindade kring det tunnhudade och kristallsköra livet. Hon talar, inte sällan inifrån det hudlösa ... talar inifrån det darrande sköra, det daggigt sprittande, glittrande sköna, ur det yrvaket hjortronguldula...

Hon vet att det enda säkra i livet är osäkerheten. Hennes orkidébarn är ömtåliga och behöver diktens skyddande bolster och dynor fyllda med ängsull. Så värnar och vårdar hon det allra he(m)ligaste och fyller läsarknjärtat med tröst och tacksamhet och unnar oss igenkännandets leenden.

*Satt ofta  
vid trampsymaskinen i köket -  
mellan vedlår och kökssoffa,  
mellan hägg och syren,  
mellan barndom och ålderdom*

*När stygn lades  
till stygn,  
men det var så jag sydde  
alla dessa trilskande  
och livshungriga skrattrynkor,  
rynka vid rynka, i livets ansikte.*

Hon hade för avsikt att bli bildkonstnär och måla stora vilda tavlor, men hon säger att hennes tavlor skrämde henne. Istället började hon satsa på de inre bilderna och började sitt unika Eva-Stinska ordmåleri. Dikterna har varit som hemlösa, moderlösa hundvalpar som varje morgon suttit på hennes farstuttrappa och hon har inte haft hjärta att schasa iväg dem. Hon vaknar med ord på läppen, konsonanterna dunkar hjärtaktigt och vokalerna svävar ovanför huvudet.

*tänkte först att jag inte kan leva utan poesi men  
nu misstänker jag att det är poesin som inte kan*

*leva utan mig för den tycks inte lämna mig i fred  
och det är bra för jag vill inte leva utan den alls*

Hon säger: "Poesin är för mig i första hand en helande kraft och lekkamrat. Jag är mycket medveten om hur världen ser ut, men dem som vill må dåligt kan jag inte hjälpa." Världens ondska och larm finns det lite av i hennes diktvärld men visst händer det att mörkret sipprar in. Aningslös och naiv är hon inte. Ett gott exempel är diktsviten *Malört*:

*Tjernobyli - betyder ordagrant malört -  
"bittert vatten" och har fått en ny betydelse  
eller återfått sin ursprungliga  
predestinerade betydelse*

*skolgården är övergiven pulpeterna står  
inte längre i raka rader inne i klassrummen  
porträttet av Lenin hänger snett*



*biblioteket – tankens tänkandets idéernas  
och poesins nekropol väntar på att suddas bort  
glida ur tiden helt och hållet*

*”bittert vatten”*

Hon bejakar friheten att vara den man är och att få välja att vara den man för tillfället har behov av att vara. Varför skulle hon förneka en äldre herre drömmen om att vara en tant?

*... han vill njuta av livet för fulla muggar, vill njuta  
av livet för det är redan sent och han vill göra det så där  
riktigt hemtrevligt och fint med korsstygnbroderier och  
trasmattor – för han tänker visst bli tant när han blir stor*

Jag har två bilder av Eva-Stina Byggmästar. På vardera bilden står hon nära en trädstam. Det är så jag alltid tänker på henne, detta rundkindade barrskogsbarn med skogen tätt intill. Skogslyckan går som en grön tråd genom hennes naturlyrik. Skogslivet är hennes vitamininjektion. Hon hittar soliga gläntor. Hon går över gungande myrar. Hon finner lindring i lindar och lönnfack i lönnar. I den skogigaste skogen kan hon klacksparka sig fram genom livet. Ordskogens lilla trädskramare ser KRUMsprängsSPRINGANDE drömharar. Hon kan namnge allt som växer och spirar i hennes tassemarker. Till ensliga avsides belägna trakter tar hon gärna sin tillflykt för hon känner att där hör hon verkligen hemma.

*Vek, ordkarg  
ensamvarg*

*tassar på  
tå*

*smiter ut,  
in  
i skogen  
vid första  
bästa tillfälle.*

Låt oss lägga den blaserade livströttheten åt sidan och spanKULera i Eva-Stina Byggmästares barrskogsvärld! Hon kan inte undvara skira örter och trädens dunkelljus, men minst av allt kan hon undvara fåglarna. Hon är en skicklig ornitolog som med några få ord tecknar karaktärsfulla fågelporträtt:

*Den högljudda  
och bredbröstadestrandskatan  
varslar gällt: kubik-kubik!*

*Strandbrynets matematiker  
tycks ständigt vara på språng!*

Med fågelbilder tecknar hon också sitt eget poetporträtt. Hon är sångsvanen som funnit sin näckrosö. Hon är den pepparkornsögda och vinglösa poeten som uppenbarligen också är en härmfågel och hon känner igen sig själv i allt som sägs om strömstaren.

*Vet nu,  
att jag måste tillbaka till kricka,  
smålom, rödvingetrast och bergand.*

*Vet med säkerhet,  
att jag måste tillbaka  
till mitt eget vildaste jag.*

*Att jag själv är en luftströvare,  
en luftande vars kännetecken  
är en svagt fnittrande sångflykt  
och lekfulla vingkast:  
en nyckfull luftakrobatik*

Eva-Stina Byggmästar, naturbarnet och vildmarksflickan är märkvärdigt hemma i världen. Hon har bott i Danmark och i Sverige men återvänt till Nykarleby. Hon har också gett sig ut på långa resor och öppnat sig för hemkänslan även då. Överallt nämner hon växter och djur vid namn. Kanske det är hennes hemlighet, att man hör hemma i en värld som man kan benämna. Hon vandrar bland utslucknade vulkaner i Andernas berg. Hon ser bergssköldpaddor och bergskollibri. Hon vet att puman och klipphackspetten lever i samma bergspass. Den stickade inkaluvan håler isvindarna ute.

*min öronlappsluva  
har ett uråldrigt mönster  
av lamadjur  
på vandring i ring  
kring huvudets bergstopp*

I Den skrattande rosen rör hon sig i de sufiska poeternas landskap, under den gyllene solens kupol äter hon dadlar tillsammans med sin älskade. Hon vandrar i öknen, hon rider på kamel.

*Ty endast när du gungar  
fram genom öknen, på ett ökenskepp,  
tillsammans med ett helt folk  
på kameler: barn, kvinnor och män -  
på väg till ett kosmiskt Samarkand,  
minns du plötsligt att framtiden lovat dig  
underbara turkosfärgade kakelmönster*

Eva-Stina Byggmästar räcker mig en skrattande daggfrisk ros. Jag tar emot den men är inte så säker på att det är dagg som glittrar. Det kanske är tårar, kanske mina egna? När hon dansar i månsken bland doftande rosor tänker jag att hon måste älska den andalusiska *Lorcas* poesi.

Tillsammans med **Gurli Lindén** skrev hon de hänförande dikterna i *Sandstorm & Den rosa öknen*

*Jag tänker att Nilen är en skrattgrop  
som flödar över ett flickaktigt fnitter.*

*Jag tänker på att det här är en sådan stund  
då inget särskilt händer, då man börjar tro  
att man redan nått fram till fridens oas.*

Vid årsskiftet flyttade Eva-Stina Byggmästar in i författargården Abrams i Vörå. Jag hoppas att den kosmiska resenären, den lilla vagabonden som vaggats i månskärans båt ska känna sig hemma där.

Hon är inte speciellt bekväm med uppmärksamhet och kallar sig en blyg naturlyriker som trivs bäst långt ut på vidderna. Här ska hon invänta våren och storspovens jodlande ute på den pannkakspatta slätten och lyssna till hur poesins hundvalpar gnyr på hennes trappa och blir till nya dikter, oss till glädje, eftertanke och tröst.

*Betraktar min tillfälliga boplats vid fjällets fot,  
med sina tydliga spår av slit och förvildning.  
Vet, att det enda jag kan göra är att andligen leva  
i fred med hela världen: sy vantar och nät,  
karva nya fiskekrokar och nynna  
små egendomliga sånger.*



## Eva-Stina Byggmästar

- f 1967 i Jakobstad, uppvuxen i Nykarleby
- 1986 debuterade hon med diktsamlingen *I glasskärvornas rike*
- 1986-1989 studier vid Svenska konstskolan i Nykarleby
- 1987 Finlands svenska författarförenings debutantpris
- 1988, 1992, 2005, 2006, 2019 Svenska litteratursällskapets pris
- 2006 Finlands svenska televisioners litteraturpris
- 2007 Gerard Bonniers lyrikpris
- 2009 Karl Vennbergs pris
- 2012 Gustaf Frödingsällskapets lyrikpris
- 2013 Bellmanpriset, Svenska Akademien
- 2018 Aniarapriset, Svenska Biblioteksförbundet
- Mellan åren 1986 och 2018 har hon gett ut tjugo diktsamlingar
- Från årsskiftet 2019 bosatt i Svenska litteratursällskapets författargård Abrams i Vörå





Läsbiten är denna gång ett avsnitt ur *I Sydamerikas urskogar*, från SFV-biografen över etnologen och forskningsresanden Rafael Karsten.



## I SYDAMERIKAS URSKOGAR

*Argentina och Gran Chaco i Bolivia 1911–1913*

**R**esan till Sydamerika var lång. Först anlände Karsten med ångfartyg till Stockholm. Därifrån tog han tåget till Göteborg och sedan ångfartyget till London, där hans avsikt var att träffa Edvard Westermarck. Det visade sig emellertid att Westermarck redan var på väg till Marocko. Trots denna motgång var Karsten ändå stolt över att äntligen själv vara på väg till sina indianer.

Karstens första forskningsexpedition till Argentina och Gran Chaco i Bolivia var huvudsakligen en resa i Nordenskiölds fotspår. Nordenskiöld hade rått Karsten att bedriva fältforskning bland toba-indianerna, som utgjorde den största ursprungsbefolkningen i området. Karsten studerade deras religion och mytologi i över ett års tid. Det är viktigt att komma ihåg att termen "indian" är en samlingsbenämning på ett stort antal olika naturfolk som utgör urbefolkningen i Sydamerika.

Som bas för sina fältstudier hade Karsten valt Yacuiba, som är huvudstad i den bolivianska provinsen Gran Chaco. Karsten började med att utforska toba-indianernas kultur. Han stannade åtta månader bland chorote-indianerna och lärde sig deras språk. Han träffade också matico-indianerna (*weenhayek-wichi*), som var nära besläktade med chorote-indianerna och som hade lyckats bevara sin traditionella kultur bättre än chorote-indianerna.

Karstens tidigare forskning, huvudsakligen i biblioteket i British Museum, baserade sig på andras publikationer. Den långvariga fältforskningen gjorde honom mer överty-



gande som seriös forskare. Hans plan var att småningom komma så långt in i urskogen som möjligt. Han ville nämligen utforska indianer som ingen västerlänning tidigare varit i kontakt med. Han ansåg att man endast kunde kalla sådana människor som levte helt utanför den västerländska civilisationen för naturfolk. Därtill var han på jakt efter ett helt eget forskningsområde, som han kunde anse sig ha ensamrätt till och kunde kalla för "mina indianer".

"Dessa trakter torde aldrig ha besökts af någon hvit man, hvarför där boende folkstammar äro i etnologiskt afseende alldeles obekanta."

Den första forskningsresans syfte var att utforska användningen av en del iögonfallande prydnader såsom

kroppsmålningar och tatueringar, fjäderprydnader, halsband, örontrissor och andra föremål som indianerna använde vid religiösa danser och initiationsceremonier. Karsten fokuserade forskningen på rituella danser, mytologi och religion. Han ville veta vilka ceremonier och riter indianerna förrätade vid sådana övergångsriter som födsel, pubertet, vigsel och död, och vilka föreställningar som låg till grund för dem.

Karsten upprätthöll aktivt kontakt med pressen. Han ansåg att det var viktigt för en forskare att skriva populära artiklar till dagstidningar, inte minst för att dryga ut sin ekonomi, men också för att bli känd bland allmänheten och för att stärka sitt akademiska anseende. Det är oklart om Karsten överhuvudtaget förde någon dagbok över sina forskningsresor. Hans tidningsartiklar är dock en sorts rapportering om dagböcker eftersom de ger läsarna en detaljerad bild av resrutten och reseförhållandena.

Det var inte endast *Hufvudstadsbladet* som fick regelbundna brev från Karsten.

"Dr R. Karsten har under de senaste dagarna uppehållit sig i Stockholm på väg via London till Buenos Aires och det centrala Sydamerika, [...]. Under sin vistelse i Stockholm har dr Karsten erhållit en mängd upplysningar och råd af frih. Erland Nordenskiöld."

Vasaborna talade i berömmande och stolta ordalag om sin egen pojkes expedition. Karstens moder Emma var mycket orolig över sonens resa och bad Gud beskydda honom från alla faror. Karsten var själv belåten över de sensationella rubrikerna gällande den farliga forskningsresan. Han insåg nämligen att han behövde all tänkbar publicitet för att kunna få stipendier för de kommande expeditionerna. I *Nya Pressen* hette det att han var förberedd på allt: kannibaler, glasögonormar och feber.

Det tog inalles tre veckor med ångfartyg från London till Buenos Aires. Under den långa färden över Atlanten upplevde Karsten både en hård storm på det öppna havet och en mild vindfläkt, som mjukt smekte hans ansikte. Enligt honom blev vinden lenare och mjukare ju närmare Buenos Aires ångfartyget kom. Överfartens första viktiga koordinater var S 35° W 22° då Karsten stod på däck och följde med hur ångfartyget förberedde landningen i hamnen i Buenos Aires. Solen sken och mäsarna skrattade medan fartyget landade den tionde oktober 1911. Drömmens första del hade gått i uppfyllelse.

På den tiden betraktades Buenos Aires som Sydamerikas Paris, och staden jämfördes med Europas finaste städer. Buenos Aires blev ändå en besvikelse för Karsten. Där fanns nästan ingenting att se. Inga konstutställningar, inga museer och inga stora bokaffärer. Till all lycka fann han vägen till ett etnografiskt museum, som professorn i arkeologi Juan Bautista Ambrosetti (d. 1917) hade grundat. Ambrosetti blev sedermera Karstens första viktiga argentinska bekantskap.

De första indianerna som Karsten träffade motsvarade inte alls hans förväntningar. De bodde i städer och inte alls i urskogen som han hade föreställt sig. I Buenos Aires träffade han indianmän, som av de vita hade lärt sig dricka alkohol och slåss med knivar samt indiankvinnor, som hade tvingats prostituera sig för de vita männen. Karsten blev bestört av vad han såg, och han sökte sig fort bort från staden med dess "degenererade" indianer till urskogen där de "riktiga" indianerna bodde, för att där bedriva sin planerade forskning.

Karsten for först till Jujuy, som är den nordvästligaste provinsen i Argentina. Den gränsar till Chile i väster, Bolivia i norr och den sydligare provinsen Salta i söder och öster. Därefter reste han sydösterut till Embarcación i Salta och vidare till Tartagal och till Yacuiba nära Bolivias gräns. Sommaren var regnig och vintern var kall. Från oktober till mars, det vill säga sommarmånaderna i Bolivia, kunde det vara upp till 43 grader Celsius i skuggan. Det säger sig själv att det inte var särdeles lätt att anpassa sig till det heta klimatet.

Väl på fältet erinrade Karsten sig Nordenskiölds råd: "Om du vill lyckas med expeditionen, skall du först träffa alla viktiga ämbetsmän." Karsten tyckte till en början att det var onödigt, men då även professor Ambrosetti hade frågat honom om han redan hade bett om audiens hos de centrala ämbetsmännen, insåg han att det skulle vara det enda sättet att försäkra sig om en framgångsrik expedition.

För att visa sin sanna uppskattning var Karsten tvungen att träffa ämbetsmännen skilt för sig. Samtidigt måste han vara mån om att alla skulle få lika värdefulla gåvor från Europa. Han träffade bland annat utrikesministern och inrikesministern, vilka vardera lovade göra allt för att han skulle lyckas med sin forskningsexpedition, och gav honom de nödvändiga rekommendationerna för att uppvisas för de lokala tjänstemännen. Förberedelserna tog inalles en vecka i anspråk.

Karsten fick även ett militärpass för att han och forskningsgruppen skulle kunna besöka alla indianområden. Han var emellertid försiktig med att visa militärpasset med alla dess stämplor. Orsaken var att indianerna kunde se militärpasset som ett tecken på att han kommit dit i ont uppsåt, eller för att han var rädd att besöka området. Vardera uppfattningen skulle från början ha gjort det svårt för Karsten att vinna den tillit som var grundförutsättningen för en lyckad fältforskning. Därför visade han aldrig militärpasset åt indianerna, utan endast de rekommendationer som han fått av de lokala ämbetsmännen och av Argentinas konsul i Helsingfors.

Karsten var tacksam för Nordenskiölds råd att först tillbringa en tid hos engelsmannen William Edmund Leach (d. 1932). Han var då ordförande i Leachs Argentine Estates i Esperanza, som till en början var ett mycket framgångsrikt företag som specialiserade sig på att förädla sockerrör. Karsten hade turen att med sitt följe få bo i Leachs herrgård, som Nordenskiöld prisar i följande ordalag:

"Med största välvilja mottogs jag af bröderna Leach, ägarne af Esperanza fabrik. De ha här ett äkta engelskt hem med bekväma stolar, polo, vänlighet utan krus och ceremonier och beredvillighet att göra tjänster utan många ord."

Där kunde han rida, simma och vila ut före strapatserna. Under tiden skaffade bröderna Leach pålitliga guider, starka och tåliga mulåsnor samt andra förnödenheter för forskningsexpeditionen. Karsten uppskattade naturligtvis brödernas omsorg, men kom senare att ifrågasätta deras livsstil. Han tyckte att de levde i lyx delvis på indianernas bekostnad. Den blomstrande sockerfabriken utnyttjade nämligen indianers välvillighet.

För att vinna indianernas tillit behövde Karsten någon som kunde introducera honom i de olika indianfolkens kultur. Där kom Barbroke Grubb (d. 1930) in i bilden. Han hade levt med sin hustru bland indianerna i över tjugo år, upplevt alla tänkbara svårigheter och lyckats klara sig helskinnad. Familjen hade även adopterat en indian flicka. Den skotske missionären, som kallades för Sydamerikas Livingstone, var intresserad av både vetenskap och indianernas välfärd. →



”Han [Karsten] har ett par veckors tid gästade sockerbruksägarna, bröderna Leach i San Pedro och Esperanza, där han stiftat preliminär bekantskap med Chako-indianerna [chaco], lärt känna den skottska missionären och forskaren Barbrooke Grubb ’Sydamerikas Livingstone’, i vars sällskap han gjort ett besök hos tobaindianerna i San Antonio o.s.v.”

Karsten lärde sig av Grubb att få kontakt med en del indianer på ett rätt naturligt sätt. Det var nämligen av avgörande betydelse att indianers första intryck av honom var positivt. Under inga omständigheter skulle han väcka indianernas misstanke att han var fientligt inställd till dem eller att han var en argentinsk kristen man. Karsten var mycket noga med att inte bli identifierad som en av de människor som med våld hade försökt omvända indianerna till kristendomen och tvingat dem att överge sin egen tro och sina traditionella riter. Det första han lärde sig av Barbrooke Grubb var, att det förlösande orden då man träffar en indian är:

”Noún khai-khai christiana, [det vill säga] han är god, han är icke kristen [...]. Det låter besynnerligt af en missionär, förklarade Grubb, men det är nödvändigt att betona att man icke är argentinare, ty en dylik kristen är för indianerna liktydig med en fiende.”

Under sin tid bland indianerna fick han höra om blodiga strider mellan vita och indianer, där många tapi-indianer, vita civila och soldater förlorat sina liv. Ryktet om de stridslustna indianerna hade spritt sig fort efter att tapi-indianerna hade satt elva skallar vid byns port och druckit från dem under en stor fest. Karsten framhöll senare att indianerna hade blivit hämndlystna först efter att västerlänningarna kränkt deras människovärde. Därtill poängterade han att de första expeditionsgrupperna hade varit arroganta och äventyrlustna, utan någon egentlig kunskap om och förståelse för indianernas seder. Han betonade även att våld och överlägsenhet var en fullständigt felaktig attityd om man ville komma på god fot med indianerna.

På grund av de illavarslande ryktena beslöt han sig för att undvika onödiga svårigheter. Därför besökte han inte under sin första resa tapi-indianernas områden, där de värsta stridigheterna hade ägt rum. Istället besökte han de av bolivianerna själva kallade ”fogliga indianerna” (*indios mansos*), det vill säga chorote- och toba-indianerna, hos vilka han bodde i fyra månader.

Rafael Karstens vistelse i Sydamerika överskuggades hela tiden av ekonomiska svårigheter. Först efter att han i april 1912 fått ett större stipendium från Kejsarliga Alexanders Universitet kunde han pusta ut och fortsätta

sin fältforskning. Det var inte enkelt att vistas i urskogen. Det tog minst sex veckor, ibland månader, att få brev eller pengar från Finland. Han var dock fast besluten att fullfölja sina planer.

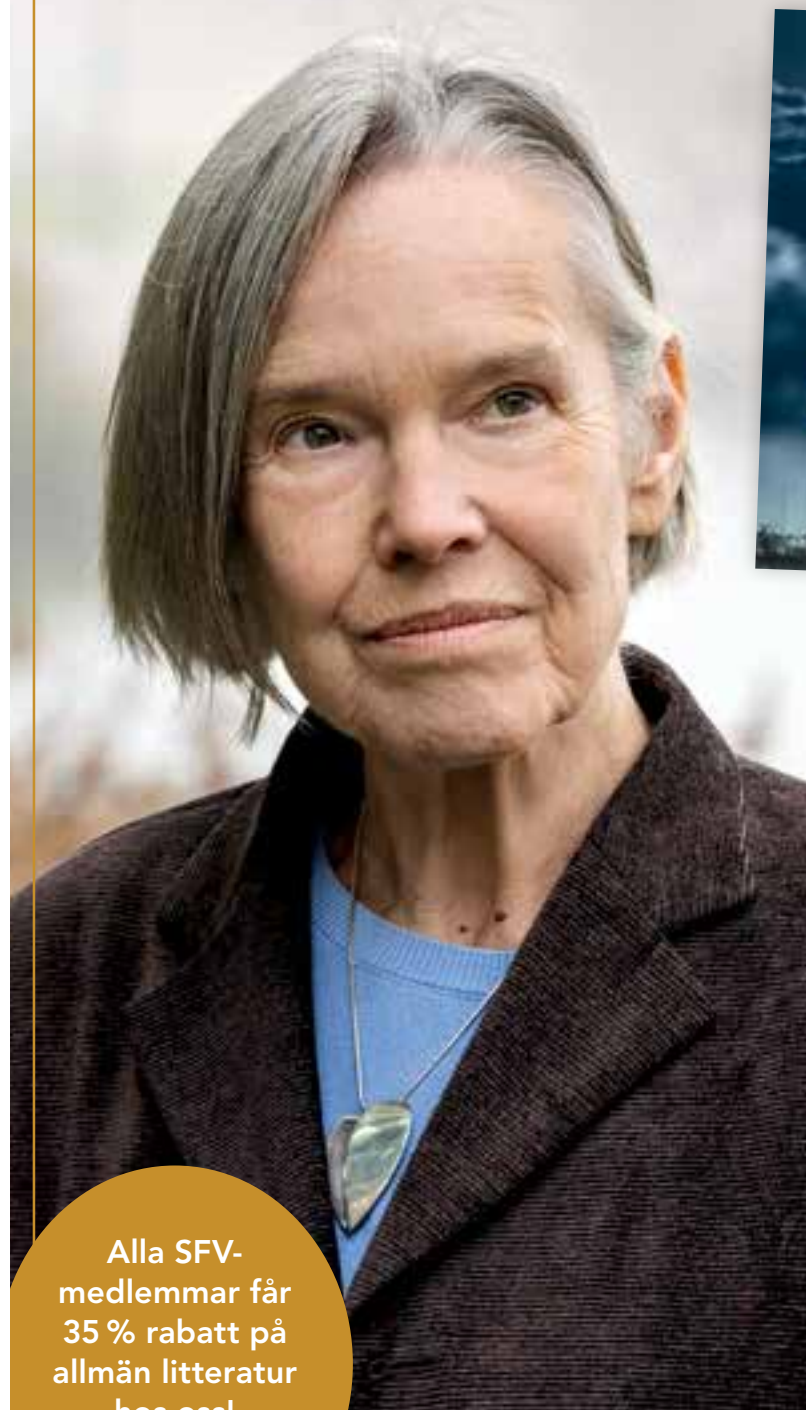
Karsten använde mycken tid till att lära sig indianernas språk. Han sammanställde för sin fältforskning en grundläggande vokabulär över chorote- och toba-språken. Det visade sig senare att det var tack vare språkkunskaperna och gåvorna som han lyckades vinna indianernas tillit och samla in ett mångsidigt forskningsmaterial.

Gåvor och gengåvor var en väsentlig del av indianernas kultur. Särskilt eftertraktade bytesvaror var lärft, det vill säga enkla stadiga vita bomulls- och linnetyger, som användes som lakan efter att de vävts en aln breda och sytts ihop vid stadkanten. Karsten hade med sig tiotals meter av det tyget samt tobak, skogsknivar, speglar, granna dukar, stora synålar och vackert glittrande glaspärlor i lysande färger. Indianerna uppskattade alldeles särskilt allt som var från Europa. Vid sjukdomsfall gav han indianerna även aspirin och fenacetinpulver, med vilka han medicinerade sina medhjälpare och andra högt uppsatta indianer, det vill säga dem som vågade ta emot och svälja den vita mannens mediciner.

För Karsten, som ville få svar på frågan om religionens uppkomst, var det viktigt att den ursprungsbefolkning som han studerade var så ”primitiv” som möjligt. Med begreppet ”primitiv” avsåg han det faktum, att deras kultur skulle var enkel och naturnära i den bemärkelsen att de helt levde på naturens villkor. Enligt Karsten var de primitiva folkens samhällen enkla och homogena. De religiösa ceremonierna och riterna var i högre grad omedelbart närvarande i indianernas kultur än i de mera utvecklade samhällena. Han ansåg inte att beteckningarna ”vilda” eller ”primitiva” var synonymer till ”barbar” eller ”låg intelligens”. Det avgörande kriteriet för att indianerna kunde uppfattas som naturfolk var enligt honom att de var fullständigt beroende av naturen och naturens gåvor.

Då Karsten återvände hem från sin första forsknings-expedition kom han till ett storfurstendöme, vars befolkning genomlevde en svår och turbulent tid med omfattande censur och en envis förryskningsprocess. Han fann likväl en fristad genom att fördjupa sig i sina forskningar, som så småningom gav önskat resultat. Först publicerade han ett antal kortare artiklar, vilka han sedermera publicerade i redigerad form i verket *Indian Tribes of the Argentine and Bolivian Chaco* (1932). Hans publikationer gjorde honom internationellt berömd som indianforskare, vilket vidgade hans akademiska nätverk till att omfatta de mest framstående sydamerikaforskarna.

## Ny bok av Merete Mazzarella!



### Den försiktiga resenären

#### *Resa och älska med öppen blick*

På kryssningsfartyget Baemar råder rutiner, upprepning, samma promenad på däck varje dag. Tillvaron styrs av en stadig rytm, och det känns lätt, kravlöst och samtidigt lite fånigt och komplicerat. Trots ambivalensen upplever resenären Merete Mazzarella en stark fascination för kryssningsmiljön. I Australien möter hon kryssningsfartygets motsats: en naturskön och vild kontinent med vänliga människor, färgrikt djurliv och brutal historia.

Merete Mazzarellas nya är en bok om att resa, om olika sätt att resa, om att resa utan att vara äventyrligt lagd. Det är en bok om återvändo inte bara hem utan också till andra platser, en bok om att omdefiniera sin livshistoria, en bok om arv. Och om kärlek.

Alla SFV-medlemmar får 35 % rabatt på allmän litteratur hos oss!

Du får rabatten i vår nätbokhandel [litteratur.sets.fi](http://litteratur.sets.fi) med kampanjkoden »Aktie123«.

Här hittar du hela vårt sortiment med hundratals titlar. Öppet dygnet runt!

Du får också rabatt i S&S bokhandel, Snellmangatan 13, Helsingfors. Öppet vardagar kl. 9–12 och 13–16.



SCHILDTS & SÖDERSTRÖMS



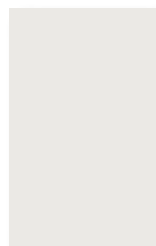
## SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND (SLS)

**PROSA**

Henry Parland (utg. Elisa Veit)

ISBN 978-951-583-436-2  
Ca 300 sidor, inbunden, illustrerad  
Cirkapris 28,-  
Bokförsäljning: Vetenskapsbokhandeln  
i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi, +358 9 635 177)  
eller beställ via SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

■ Henry Parland (1908–1930) är främst känd för sina dikter och romanen Sönder, men han skrev också noveller och kortprosa under hela sin tid som författare. Här samlas all berättande kortprosa och ett tiotal dagboksanteckningar, de enda som finns bevarade. Vi följer författaren från tonårens mardrömmar via förbudslagstidens Helsingfors till Kaunas regniga gator.

**FÖRFATTAREN TOPELIUS – MED HISTORIEN MOT STRÖMMEN**

Red. Pia Forssell &amp; Carola Herberts

ISBN 978-951-583-443-0  
Ca 300 sidor, häftad, illustrerad  
Cirkapris 25,-  
Bokförsäljning: Vetenskapsbokhandeln  
i Helsingfors (tiedekirja@tsv.fi, +358 9 635 177)  
eller beställ via SLS (info@sls.fi, +358 9 618 777).

■ Topelius 200-årsjubileum har gett forskare och författare i Finland och Sverige anledning att se författarskapet i ny belysning och i nya sammanhang. I arton artiklar och essäer presenteras romanförfattaren, folkbildaren, historikern, akademikern, dramatikern och sagoberättaren.

## FÖRLAGET

**MAT I FÖNSTRET – ÄTBARA KRUKVÄXTER**

Mary Kuusisto

ISBN 9789523332003  
105  
Pris 24,90 e  
I bokhandeln eller via [www.forlaget.com](http://www.forlaget.com)

■ Har du ett fönster så kan du ha krukväxter. Och kan du odla krukväxter så kan du odla din egen mat – inomhus! Författaren, odlings- och matexperten Mary Kuusisto kombinerar i denna bok två av de största trenderna just nu: Krukväxter som inredningselement, och närodlad mat. Nu för hon odlingen ännu närmare – så nära att den ligger på en armlängds avstånd, på fönsterbrädet.

**KÄNSLORNAS SVALL**

MÅNADSBOK OM ÅRET DÅ DET POLITISKA BLEV PERSONLIGT

Anna Rotkirch

ISBN 9789523331396  
200 sidor, häftad  
Pris 24,90 e  
Köp i bokhandeln eller via [www.forlaget.com](http://www.forlaget.com)

■ Känsloernas svall är ett tidsdokument, ett stycke liv och en kartläggning av vad som sker när känslor bryter in i politiken. Hur märks hotet mot demokratin i vardagen, kan satir och sagor fungera som moraliska kompasser, vem är rädd för sociala medier? Med forskarens nyfikna men sakliga blick försöker Anna Rotkirch förstå och ifrågasätta händelserna under 2016, ett år som skakade världen.

## BOKLUND PUBLISHING

**TILLFÄLLIGT UPPHÄNGD I TILLVARON**

Göran Ekström

ISBN 9789527320006  
95  
18,70 e  
Köp på [boklund.fi](http://boklund.fi)

■ Om tillvarons outgrundlighet som kittlar, leker, skrämmer och förkrossar. Människans väg genom livet, sinnets skiftningar från närvaro och vardaglig självklarhet till främlingskap och vilshenhet. Från euforiska höjder till jordnära vardagslycka och erotik, från humor och lekfullhet till allvar, ångest och om igen. En livsveckasresa på nittiofem sidor.

**EN VUXEN ANOREKTIKERS DAGBOK**

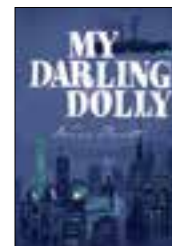
MARIA OCH DEMONEN

Maria Holmberg

ISBN 978-952-7320-01-3  
192  
22,00 e  
Köp på [boklund.fi](http://boklund.fi)

■ Som 39 åring får Maria diagnosen anorexi. Hennes liv har i många år dominerats av träning, bantning och grym ångest. Under den period då sjukdomen är som värst skriver hon dagbok, det hjälper henne att stå ut med ångesten och tankarna som plågar henne nästan dagligen. I boken får vi följa henne under sjukdomstiden och hennes väg ut ur den.

## FÖRLAGET SCRIPTUM

**MY DARLING DOLLY**

Dennis Rundt

ISBN 978-952-7005-56-9  
304 sidor  
Pris 33,-  
Köp i bokhandeln  
eller beställ från [www.boklund.fi](http://www.boklund.fi)

■ Inför sin 18-årsdag vårvintern 1912 sänds den ostyriga Ester av sina föräldrar från Wasa till Amerika med en andraklassbiljett på RMS Titanic. Berättelsen om henne, hennes man Carl-Julius och deras dotter Dolly är en hisnande och till stora delar sann historia, skriven av Esters dotterson Dennis Rundt. Boken utspelas i Finland, USA och Sverige och är en tidsresa genom ett händelserikt 1900-tal.

**DAGBOK I FÅGLARNAS SÄLLSKAP**

Hans Hästbacka

ISBN 978-952-7005-57-6  
160 sidor  
Pris 31,50  
Köp i bokhandeln  
eller via [www.boklund.fi](http://www.boklund.fi)

■ En årsdagbok för egna anteckningar om möten med fåglar och natur blandat med texter av Hans Hästbacka om för oss finländare bekanta fåglar. Varje månad inleds med en presentation av en fågelart följt av ett uppslag med intressanta fakta om bl a hackspettar och vadare. Dagboken avslutas med en generös stugboksdelen med utrymme för övriga anteckningar.

## LITORALE

**EN KLOK BOK OM MILJÖN**

Nalle Valitala

ISBN 978-952-7224-06-9  
276 sidor, limbunden  
Pris 24,90  
Beställ på [www.litorale.fi](http://www.litorale.fi)  
eller köp i bokhandeln

■ Boken presenterar Nalle Valtialas kolumner i Finlands Natur 2002–2015. Förutom aktuella miljöproblem över ett brett spektrum, uppmärksammar Nalle Valtiala också spektakulära fall från historien. Än har arter försvunnit, än förökta sig över det uthärdligas gräns. Engagemanget i boken är lika starkt, vare sig det gäller kalhuggning i Amazonas, eller fula ingrepp i en park i Grankulla.

**FRIHETENS PRIS**

Sonja Nordenswan

ISBN 978-952-7224-04-5  
270 sidor, limbunden  
Pris 29,50  
Köp på [www.litorale.fi](http://www.litorale.fi)  
eller i bokhandeln

■ Året är 1919. Sergeant Jason Mossberg kommer hem till San Francisco från kriget i Europa där han har fått reda på att hans älskade och aktade farfar inte är den som han påstått sig vara. Han bestämmer sig för att ta reda på sanningen. Läsaren får följa med på en resa tillbaka i tiden, med början i 1850-talets Finland och Irland. En resa vars genomgående tema är kampen för överlevnad och jämlikhet.

## FONTANA MEDIA

**SPANARNA**

ÅRSBOK FÖR BORGÅ STIFT 2018

Pian Wistbacka, redaktör

ISBN 9789515508492  
150 sidor/häftad  
Pris 19,90  
Köp på: [fontanamedia.fi](http://fontanamedia.fi), 09 612 615 30,  
[info@fontanamedia.fi](mailto:info@fontanamedia.fi)

■ Skribenterna i årsboken spanar såväl framåt som bakåt i tiden. Framför allt riktar de blicken inåt. Texter av Kjell Herberts, Maria Repo-Rostedt, Svante Lundgren m.fl. Stiftskronika för året som gått samt kontaktuppgifter till församlingar och organisationer ingår.

## SANDELIN MEDIA


**GÄST I EGET HEM**

Singa Sandelin Benkö

ISBN 978-952-68618-8-3  
168 sidor, häftad  
Pris: 15 e. Beställ på [www.sandelinmedia.com](http://www.sandelinmedia.com)  
– finns även i väl sorterade bokhandlar.

■ Boken belönades med första pris i Schildts romanpristävling 1982, och handlar om de finska krigsbarnen, som utan föräldrar skickades till Sverige då Sovjet anföll Finland 1939. Den långt självbiografiska boken utvidgar upplevelserna även till nutiden, med inblickar i hur krigsbarnstiden påverkade den vuxna människan.





BESLAG TAGANDE	HÄRMA	PSYKISK CHOCK	HEDER AV	ÄR KALLA VINDAR	ÄR SJÄPIG TÄDEL
→				BERG INTE ABSOLUT	
KOMPIS		VAS FISK OCH FJÄRIL			HÄR MENAR VI ALVAR
TORKHUS			FLICK- NAMN		
TYST			ÖLUST DÄR HAR MAN ALLTID		
AMNE				STRÖM DÄLIG VANA	
BLOMMA		SJUK- DOM	JÄMTE- LIKT SERIE- FIGUR		
EMILS SYSTEM	FÖR- TRYCKA	FÖRSMÖ- LIGHET FRÄLSE			LÅNG MAN
BMA 2019	↓	GRÖNT MINERAL	EN DAMM ÄR VÄNT PÅ TÄDELS- NAMN	VIRKE	SLÅR
NÖR TILL ETT TUR- KISKT FOLK			ORPHET DRÄNGAR FÖRUT- NILSEN	TEN- NESSEE FAR	BOGSERA INTYG
ANNO DOMINI		PLANERA I MÅSTADEN			SILVER
→		BORD OCH STOLAR		ÄR LITET TOLKIG DÄR LIGG EN LÖP	
KONJAK TILL KAFFET	LITEN KROK BUSKE		MOTSATS TILL FÖRST		KLOCKA SNÄTTA
→		HUR SA? FISK	GRUPP FLERA TUSISIKER FÄRG		KVAL
PETRO- LEUM			RYSK BOSS	SLÄPA	FINNS I NOT- SYSTEM
ERINRA TURKU		EJ IN BALT	SORT RÄKNE- ORD		FÖRE VÄR TID DÄR ANDEL I SÄGAN
→			LUTE- TIUM	BANKA	
HÄR AN- VÄRDS SOM BARN KVINNA		MARS- MÄNNISKA		EGO	
→		FÄGEL			

NAMN: \_\_\_\_\_ Vinsten för krysset 1-2019 är två SFV-biografier. Skicka in lösningarna senast 15.4.2019 till SFV:s redaktion, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också skanna eller fota din lösning och eposta den på [redaktion@sfv.fi](mailto:redaktion@sfv.fi).

ADRESS: \_\_\_\_\_

E-POST/MOBILNUMMER \_\_\_\_\_

SUDOKU ENKEL


		9	4		8	7		
7	2		6		1		3	4
1								9
	6						4	
		4	2		5	6		
	8						5	
8								5
4	7		3		9		2	8
		1	8		2	3		

KRYSSLÖSNING 4-2018

Sammanlagt 94 svar lämnades in. Fru Fortuna gynnade denna gång Ragnar Backström i Kotka. Vinstböckerna torde vara framme.

HUR DRAR VI VINNAREN I KRYSSSET?

1. De svar som kommit per epost skrivs ut, och läggs i en ordnad hög med de svar som kommit brevlades.
2. Antalet inlämnade svar räknas.
3. Summan förs in i ett kalkylblad, som därefter slumpässigt drar ett tal mellan 1 och antalet inlämnade svar. På så sätt har alla lösningar lika stor chans att vinna i lottningen.



		S	A	U		F	S								
→		H	O	G	T	F	R	E	A						
		O	R	G	E	L	P	A	L						
		P	A	R	Y	R	S	E	L						
		P	E	G	G	A	V	A							
		G	I	P	S	A	T	L	E	T					
		N	O	S	N	A	I	N							
		G	R	O	D	D	E	S							
		F	R	Ö	E	T	P	Ä							
		F	L	Y	S	I	U	R							
		U	S	E	L	L	I	E	R	A	P	A	K	T	
		N	O	T	A	N	N	S	I	L	Ö	S	A		
		H	Ö	N	A	K	L	I	S	T	R	A	K	A	J
		D	R	E	D	A	N	A	R	N	O	L	D		
		Ä	R	R	E	T	N	K	A	E	R	O	A		
		I	A	I	N	D	E	L	A	R	E	T	R	O	
		V	R	A	K	A	B	Ö	N	A	D	O	M		
		R	A	I	N	E	R	O	V	A	N	L	I	G	O
		N	O	T	O	L	E	S	E	G	R	A	R		
		G	A	T	U	B	A	R	N	A	T	O	N	I	

SUDOKU EXPERT

		9				3		
			7	2				
	3		5	1		6		
3		6				8		1
	5						2	
4		7				6		9
	7		9	4		1		
			6	3				
		1				5		

ANAGRAMJAKTEN 1-2019

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubrikad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men ordantalet kan variera. Specialtecken som frågetecken eller talstreck finns inte med.

E-posta före 15.4.2019 in det rätta svaret samt på vilken sida rubrikraden finns till [redaktion@sfv.fi](mailto:redaktion@sfv.fi). Kom även ihåg att skriva din postadress för eventuell vinst. Bland de rätta svaren lottar vi ut en bok i SFV:s biografiserie.

- FREDAGSMORGONS NOMADER HELA ÄR
- KLÄM DEPESCHEN JOGGA
- KONFERENSEN VÄLLER OTÄCK
- SNIRKLAR GES IRAK
- RUMMET ICKE BONDEN

RÄTTA SVAR I ANAGRAMJAKTEN 4-2018:

LÅNGÄRMAD DUM VALP GRYN • NY VÄRLD PÅ GAMMAL GRUND, SID 48  
 FÖRLADDNINGEN FINGER LER PÖL • GDPR FÖR DEN LILLA FÖRENINGEN, SID 46  
 VET NYMF OFRÄSCH FRÖS CROHN • NY OCH FRÄSCH MONTER FÖR SFV, SID 40  
 VÄXLKREDITS ÄRR MÖRNA • I MÖRKRET VÄXER RÄDSLAN, SID 31

Anagramjakten i SFV-Magasinet 4-2018 gick inte att lösa komplett: anagrammet "ÄTERUTSÄND SPARV FRIGAVS" hänvisade tyvärr till en rubrik på sidan 24 som ändrades precis innan tidningen gick i tryck. I lotteriet godkände vi anagramsvar utan denna rad.

Lotten gynnade Marina Råberg i Ekenäs. Vinstboken torde vara framme.

SUDOKU EXPERT LÖSNING

5	1	9	8	4	6	3	7	2
6	8	4	7	3	2	1	9	5
7	3	2	5	9	1	4	6	8
3	9	6	4	2	7	8	5	1
1	5	8	3	6	9	7	2	4
4	2	7	1	8	5	6	3	9
8	7	3	9	5	4	2	1	6
2	4	5	6	1	3	9	8	7
9	6	1	2	7	8	5	4	3

SUDOKU ENKEL LÖSNING

6	5	9	4	3	8	7	1	2
7	2	8	6	9	1	5	3	4
1	4	3	5	2	7	8	6	9
2	6	5	1	8	3	9	4	7
9	1	4	2	7	5	6	8	3
3	8	7	9	6	4	2	5	1
8	3	2	7	1	6	4	9	5
4	7	6	3	5	9	1	2	8
5	9	1	8	4	2	3	7	6



# Solveig von Schoultz-tävlingen 2019

Svenska folkskolans vänner utlyser Solveig von Schoultz-tävlingen 2019. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Ett första pris om 5000 euro, ett andra pris om 3000 euro och ett tredje pris om 2000 euro delas ut. Förstapristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Kortkursen äger rum på sommaren och pågår cirka fem dagar. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium.

## TÄVLINGSREGLER:

- Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång fyllt 30 år.
- År 2019 gäller tävlingen noveller.
- Manuskriftet får omfatta högst 25 000 tecken (inkl. mellanslag).
- Novellen skall vara skriven på svenska.
- Tävlingsdeltagaren skall vara finländsk medborgare.
- Tävlingsdeltagaren får sända in endast ett bidrag till tävlingen.
- Man får inte delta i tävlingen, om man tidigare publicerat sig i skönlitterär bokform på förlag.
- De som tidigare erhållit ett penningpris i Solveig von Schoultz-tävlingen får inte delta på nytt.

## INSTRUKTION:

- Numrera sidorna i ditt manuskript.
- Du tävlar anonymt – använd en pseudonym, som syns på varje manuskriptsida.
- Du kan delta med pappersmanus som du postar, eller med elektroniska manus (doc, docx, pdf).
- Sänd ditt pappersmanus till: Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors.
- Märk din försändelse "Solveig von Schoultz-tävlingen".
- Sänd in ditt bidrag elektroniskt genom att ladda upp manuskriptet via formuläret på [sfv.fi/tavlingar](http://sfv.fi/tavlingar)
- Om du deltar med pappersmanus, bifoga i ett separat kuvert följande personuppgifter:  
Namn, Personnummer, Fullständig adress, Telefonnummer, E-post. Skriv på kuvertet endast din pseudonym och slutkuvertet.

## NOTERA:

- Tävlingstiden är 15.1.2019–15.4.2019 kl. 24 (poststämpel godkänns).
- Manuskriften returneras inte och förstörs efter att tävlingstiden gått ut. Författarna skall därför se till att ha egna kopior och säkerhetskopior på sina texter.
- Tävlingsbidragen bedöms av en jury. Endast prisvinnarna och mottagarna av hedersomnämningen meddelas om tävlingsutgången i mitten av augusti.
- Prisutdelning och publicering av vinnarnamnen sker i början av september 2019.
- SFV förbehåller sig den första publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen.
- Närmare uppgifter om tävlingen ger **Camilla Nordblad**, 045–1210 864, [camilla.nordblad@sfv.fi](mailto:camilla.nordblad@sfv.fi).
- Läs gärna frågor och svar om hur SFV:s litteraturtävlingar går till på [www.sfv.fi/tavlingar](http://www.sfv.fi/tavlingar)

